

Hass, Ludwik

Skład osobowy wolnomularstwa polskiego II Rzeczypospolitej (Wielka Łoża Narodowa)

Przegląd Historyczny 83/3, 519-558

1992

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

LUDWIK HASS

Skład osobowy wolnomularstwa polskiego II Rzeczypospolitej (Wielka Loża Narodowa)

Wolnomularstwo polskie odrodziło się w 1910 r., kiedy w Warszawie została założona loża „Wyzwolenie”, podległa Wielkiemu Wschodowi Francji w Paryżu. Dała ona początek kilku innym lożom¹. Na nieco szerszą skalę rozwinęła się polska gałąź „sztuki królewskiej” — jak wolnomularstwo siebie czasami wzniosłe nazywało — dopiero w II Rzeczypospolitej. Widocznym tego przejawem było utworzenie w 1920 r. przez osiem niedawno powstałych loż ich związku, czyli, według terminologii wolnomularskiej, obediencji². Przyjęła ona nazwę Wielka Loża „Polacy Zjednoczeni” (posługiwała się też jej wariantem Wielka Loża Polski „Polacy Zjednoczeni”, zaś od 1926 r. występowała jako Wielka Loża Narodowa „Polacy Zjednoczeni”)³. Na początku 1930 r. przemianowała się definitywnie na Wielką Lożę Narodową Polski, która 26 października 1938 r. powzięła uchwałę o samorozwiązaniu i zarazem rozwiązaniu, czyli — według terminologii wolnomularskiej — uśpieniu wchodzących w jej skład loż⁴.

Do tych placówek, zwanych też warsztatami, należeli wszyscy przyjeźci w nich do wolnomularstwa, zaś ci z tego grona, którzy uzyskali wyższe stopnie wtajemniczenia obrządku szkockiego dawnego i uznanego — innego obrządku (rytu) wolnomularskiego w ramach Wielkiej Loży nie praktykowano — tj. od czwartego po najwyższy, trzydziesty trzeci, należeli zarazem do tzw. loż wyższych stopni (loże doskonałości, kapituły, areopagi itp.). Dla nich najwyższą instancją była powołana do życia również w 1920 r. Rada Najwyższa 33 i ostatniego stopnia Obrządku Szkockiego Dawnego Uzanego na Polskę, jak brzmiała nazwa wryta na jej pieczęci (niekiedy występowała oficjalnie jako Rada Najwyższa na Polskę 33 i ostatni stopień Obrządku Szkockiego Dawnego Uzanego). Również i ona zakończyła działalność w 1938 r.⁵ Z kolei 24 listopada t. r. został ogłoszony w nr 91 „Dziennika Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej” dekret Prezydenta RP „O rozwiązaniu zrzeszeń wolnomularskich”. W ten sposób

¹ L. Hass, *Ambicje, rachuby, rzeczywistość. Wolnomularstwo w Europie Środkowo-Wschodniej 1905—1928*, Warszawa 1984, s. 82—85.

² Tamże, s. 227—228.

³ BUW, Akc. 2759, Akc. 2865b, Akc. 2861.

⁴ L. Hass, *Zasady w godzinie próby. Wolnomularstwo w Europie Środkowo-Wschodniej 1929—1941*, Warszawa 1987, s. 71, 196—197; BUW, sygn. 1532, poz. 10, k. 9: relacja S. Stempowskiego, grudzień 1938 r.

⁵ L. Hass, *Ambicje*, s. 227; tenże, *Zasady*, s. 196; *Transactions of Supreme Council 33° of the Southern Jurisdiction of the USA Session of 1932* [Washington 1939], s. 92.

zamknął się międzywojenny rozdział dziejów wolnomularstwa polskiego oraz wolnomularstwa w ogóle w Polsce międzywojennej.

Ustalenie na podstawie w miarę wiarygodnych źródeł jego składu osobowego, zwłaszcza skupionego w warsztatach Wielkiej Łoży, nie służy jedynie zaspokojeniu ciekawości, kto ze znanych osobistości II Rzeczypospolitej chadzał w obrzędowym fartuszk, ani nawet tylko wzbogaceniu informacji biograficznych o charakterystyczny szczegół. Badaczka interesuje udział konkretnych osób w życiu łóż przede wszystkim ze względu na związek tego z szerszym kontekstem społecznym i politycznym. Obediencja polska, jakkolwiek w porównaniu z zachodnimi nader nieliczna, usiłowała bowiem oddziaływać na życie publiczne i w niektórych latach jej wpływ na niektóre jego dziedziny był spory, nawet nieproporcjonalnie wielki w zestawieniu z liczbą członków. Nie bez znaczenia jest więc rozeznanie w jej możliwościach kadrowych.

W Międzywojniu etykietkę „masona” przyklejono wielu znanym postaciom życia publicznego, po czym ich takie czy inne zachowanie w konkretnej sprawie wyjaśniano przynależnością organizacyjną. Tego rodzaju interpretacje już ówczesnie nieraz spotykało się w prasie, później w opublikowanych wspomnieniach. Wersje te okazują się niezmiernie żywotne, w niejednym przypadku stały się prawie nie kwestionowanym źródłem dla badaczy przeszłości. Stąd wzięło się np. uporczywe traktowanie wybitnego historyka i działacza politycznego Szymona Askenazego jako eksponenta działań łóż⁶. Znamienne, że w tym przypadku — jak i w kilku analogicznych — liczne przeczące temu wypowiedzi, w tym również prominentnych wolnomularzy, bądź uchodzą uwadze⁷, bądź też dopatruje się w nich manewru, mającego ukryć rzeczywisty stan rzeczy. W niejednym przypadku wiarygodność tego rodzaju wątpliwych informacji podbudowywała wysoka pozycja polityczna ich autorów. Dotyczy to m. in. pewnych oświadczeń Romana Dmowskiego. Niekiedy uzupełniał je szczegółami — będącymi raczej jego przypuszczeniami — które kazały wierzyć, że podający je jest w problematyce dogłębnie zorientowany⁸. Trudno też

⁶ M. in. A. Marylski, *Biały fartuszek*, „Gazeta Warszawska” nr 142 z 18 maja 1929, s. 4; Z. W[asilęwski], *O jednym z żywotów ginącej epoki*, „Myśl Narodowa” nr 28 z 1935, s. 44; tenże, *Na widowni*, tamże nr 51 z 1936, s. 806.

⁷ Kompetentny w tej sprawie A. Strug wiosną 1929 r. w prywatnej rozmowie powiedział dziennikarzowi Konradowi Olchowiczowi, że Askenazy do wolnomularstwa nie należał. K. Olchowicz, *Wspomnienia i refleksje*, „Za i przeciw” nr 50 z 13 grudnia 1964, s. 11. Inny adept, J. Wasowski, oświadczył wtedy w druku: „Wbrew wieloletnim plotkom prof. Szymon Askenazy nigdy do żadnej łoży masonskiej nie należał, co niejednokrotnie stwierdzał w rozmowach”. Widz [J. Wasowski], *Rewelacja*, „Epoka” nr 141 z 25 maja 1929, s. 3. Wybitny publicysta i przywódca wolnomularzy austriackich — korespondujący z E. Kipą — Eugen Lennhoff ubolewał, że o Łukaszańskim *nur profane Forscher sind dem Schicksal dieses Mannes nachgegengen*. E. Lennhoff, *Über slawische Freimaurerei*, „Die drei Ringe” nr 29, z 1930, s. 29. Zob. też opinię kompetentnej w tej sprawie, jako towarzyszkę życia S. Stempowskiego, M. Dąbrowskiej (*Dzienniki 1933—1945*, Warszawa 1988, s. 287) i E. Kipy (*Studia i szkice historyczne*, Wrocław 1959, s. 206). Por. J. Pajewski, *Przeszłość z bliska. Wspomnienia*, Warszawa 1983, s. 136.

⁸ R. Dmowski sugestywnie zapewniał swoich rozmówców, że uczestnicy Frondy (1908) i Secesji (1911) i in., którzy od Ligi Narodowej odeszli, „od dłuższego już czasu byli masonskimi agentami w obozie narodowym”. J. Drobnik, *Korespondencja*, „Wiadomości” (Londyn) nr 40 z 1 października 1961, s. 6. O niedawnym prezydencie, S. Wojciechowskim, powiedział 26 grudnia 1926 r. historykowi literatury Wacławowi Borowemu, że to „mason z łoży angielskiej”, co znając wolnomularskie stosunki angielskie jest raczej mało prawdopodobne. W. Borowy, *O Zeromskim*, Warszawa 1960, s. 264.

było wątpić w podobne zapewnienia — nawet jeśli brzmiały arcsensacyjnie — skoro ich autorem był ktoś znany i publicznie przyznający się do uzyskania wysokich wtajemniczeń wolnomularskich, jak w przypadku eks-premiera i profesora uniwersytetu, Leona Kozłowskiego. Wskazał on zaś m. in. na osoby, których przynależność do loży trudno dawała się pogodzić, zwłaszcza w warunkach polskich, z ich orientacją światopoglądową i polityczną, m. in. na Stanisława Strońskiego i Ignacego Paderewskiego⁹. Łatkę „masonską” przypięto też w owych latach takim ludziom prawicy jak Marian Januszajtis, Izidor Modelski czy Józef Hal-ler¹⁰. W konsekwencji łatwowierności badaczy można było jeszcze w latach siedemdziesiątych, a również i później, przeczytać w opracowaniach naukowych, iż Maciej Rataj, Antoni Ponikowski i wielu innych polityków dwudziestolecia było adeptami „sztuki królewskiej”, co nie zostało jednak uzasadnione wiarygodnymi źródłami¹¹. Bywa i tak, że brak w źródłach polskich wzmianek o takiej przynależności tej bądź innej osoby bywa wyjaśniany okolicznością, że do loży należał za granicą, zaś w działalności organizacji krajowej nie brał udziału¹².

Kreowanie takimi sposobami — na papierze — wolnomularzy nabiera większej wiarygodności, kiedy informację badacz wprowadza bezkrytycznie w obrót naukowy, po czym inny na nią się powołuje — wytwarza się łańcuszek cytujących, co dodaje jej powagi naukowej. Tego rodzaju erudycyjne potknięcia skutecznie utrwalają w świadomości społecznej pierwotną mistyfikację, przyczyniają się do mitologizacji przeszłości kraju, w tym również samego wolnomularstwa.

Wielka Loża prowadziła rejestr członków swoich warsztatów, zwany Ogólnym Obrazem Braci i systematycznie go aktualizowała¹³. O uzgodnieniu go ze stanem faktycznym była mowa nawet na jej dorocznym posiedzeniu 27 października 1937 r., kiedy nad obediencją polską już wisiały czarne chmury¹⁴. Było to zaś, czego wtedy nikt nie wiedział, jej ostatnie posiedzenie doroczne. Obraz — w innych obediencjach dokument taki nazywano też Matrykułą Generalną — zawierał nazwisko i imię każdego członka, datę jego przyjęcia do wolnomularstwa, daty nadania obu kolejnych stopni — czeladnika i mistrza, ewentualnego

⁹ L. K[oźłowski], *Parę uwag o masonerii w Polsce*, „Polityka” nr 16 z 1938, s. 1. Tamże podana fantastyczna liczba 1900 wolnomularzy w szeregach obediencji polskiej oraz 360 z Polski pod zwierzchnictwem Wielkiego Wschodu Francji. W rozmowie pod koniec 1941 r. Kozłowski wyznał, że w artykule świadomie kłamliwie przypisał należenie do loży wymienionym tam politykom, gdyż „sytuacja w obozie rządużycyków tego wymagała”. S. Kot, *Listy z Rosji do gen. Sikorskiego*, Londyn 1956, s. 549. Por. wymianę korespondencji Kozłowski — W. Oryng, PH r. LXIII, 1972, z. 2, s. 386—387.

¹⁰ AAN, Archiwum Paderewskiego, t. 1480, s. 32: list W. Sikorskiego z maja 1935 r. do I. J. Paderewskiego.

¹¹ Polemika w tej sprawie — L. Hass, *Rataj, Ponikowski, Askenazy — masonami?*, „Więź” nr 6 z 1976, *passim*, zwłaszcza s. 112—125.

¹² Tego rodzaju przypadki, nawet rzeczywiste, pozostają jedynie ciekawostkami biograficznymi. Taka bowiem osoba, nie afiliowana do loży w kraju, nie mogła tu działać na rzecz realizacji zadań konkretnie stawianych przez krajowe placówki „sztuki królewskiej”.

¹³ BUW, Akc. 2861: Komunikat WLN 1/41 z 19 lutego 1932, 2/42 z 30 kwietnia 1932, 4/44 z 22 października 1932, 3/48 z 13 października 1933. S. Stempowski w memoriale-zeznaniu dla Gestapo z 1 sierpnia 1940 r. podał — ze zrozumiałych względów — niezgodnie z rzeczywistością: „sporządzenie ogólnej listy członków loży było wzbronione i takie listy nie istniały” (BUW, rkps 1532, poz. 11).

¹⁴ AAN, zesp. 88/II: Komunikat WLN 4/70 z 30 października 1937.

„uśpiania” (zawieszenie w prawach członka) czy też skreślenia lub śmierci. W Obrazie odnotowane było również „imię zakonne” adepta, czyli jego pseudonim organizacyjny. Tego rodzaju konspirację w innych krajach rzadko praktykowano. Polski adept wybierał sobie „imię” w momencie przyjęcia go do wolnomularstwa w obediencji polskiej bądź przejścia do niej z zagranicznej (czyli afiliacji). Pierwotnie, chyba do końca 1923 r., był to pseudonim jednowyrazowy, potem składał się on z fikcyjnego imienia i nazwiska. Stosowanie imion zakonnych miało zapobiec zdekonspirowaniu uczestnictwa w organizacji w przypadku, kiedy jej papiery dostałyby się w niepowołane ręce. Dlatego w całej dokumentacji wewnątrzorganizacyjnej stosowano, poza niezmiernie rzadkimi przypadkami, te pseudonimy. Często podawano przy nich, widocznie dla uniknięcia nieporozumień, liczbę porządkową, pod którą adept został zapisany w Obrazie. Jedynie w korespondencji z organizacjami zagranicznymi „sztuki królewskiej” i w przeznaczonych dla nich informacjach, np. o składzie kierownictwa Wielkiej Łoży, podawano prawdziwe nazwiska i imiona. Niekiedy w takich przypadkach proszono o zachowanie jak najdalej posuniętej dyskrecji¹⁵. Zgłoszeni przez łoże kandydaci do inicjacji wolnomularskiej byli rejestrowani w przewidzianej do tego Księdze Kontroli¹⁶.

Nie zachował się Obraz Ogólny ani nawet Księga Kontroli. Obecnie można odtworzyć spis członków obediencji polskiej, przyjmując za podstawę jej nieliczne zachowane dokumenty oraz nieliczne wspomnienia i relacje członków. W atmosferze głębokiej tajemnicy, jaką otaczano przynależność do łoża, mało wiarygodne są przekazy, których autorami są osoby nie będące adeptami „sztuki królewskiej”, zatem nie mogące powiedzieć, że tego czy tamtego widzieli na posiedzeniu łoża. Dotyczy to nawet członków rodzin wolnomularzy, gdyż jedynie nieliczni z nich otwarcie rozmawiali na ten temat ze swoimi najbliższymi. Ci z kolei zaledwie niekiedy domyślali się, że ich ojciec czy mąż należy do owego tajemniczego stowarzyszenia, zaś już o innych — poza nielicznymi przypadkami — raczej pojęcia nie mieli¹⁷.

Z tym większą ostrożnością należy podchodzić do informacji pochodzących od osób całkowicie postronnych, nawet skądinąd poważnych czy poważanych, jak na to wskazano w przypadku Romana Dmowskiego czy Leona Koźłowskiego. Szczególnie mało wiarygodne są wiadomości prasowe, nawet w przypadku nazwisk kilkakrotnie się w nich przewijających¹⁸. Materiały policyjne zachowują w sprawie personaliów wolnomu-

¹⁵ W piśmie przewodnim z 29 lutego 1932 r., załączonym do przekazanego WL Stanu Nowy Jork spisu osób, które w latach 1920—1932 wchodziły w skład kierownictwa Wielkiej Łoży Narodowej Polski, znajdowała się prośba o traktowanie dokumentu jako poufnego, zwłaszcza zaś o zachowanie w tajemnicy nazwisk wyróżnionych gwiazdką, gdyż są to osoby szczególnie zasłużone w początkowym okresie obediencji. Chyba dotyczyło to piśmudzczyków, później „uśpionych”, którzy na przełomie lat dwudziestych i trzydziestych piastowali wysokie stanowiska państwowe. BUW, Akc. 2865a. Spis ów nie zachował się w archiwum WL Nowego Jorku ani jego kopia w resztkach dokumentacji obediencji polskiej.

¹⁶ AAN, zesp. 88/II: Komunikat WLN 4/70 z 30 października 1937.

¹⁷ Tak np., kiedy u A. S. Więckowskiego zbierała się w mieszkaniu łoża łódzka, jego żona i córka zawczasu wychodziły z mieszkania. Relacja córki, W. Więckowskiej-Mitzner z 24 czerwca 1971 (kopia w zbiorach autora).

¹⁸ Poważny publicysta prawniczy, nie podejrzany o przynależność do łoża, pisał w czasie, kiedy kampania antywolnomularska zaczynała nabierać rozmachu: „Kto w Polsce nie jest oskarżony o masonstwo? I kto, uniesiony gorączką pole-

larskich całkowite milczenie, gdyż w stosunku do wolnomularstwa polskiego wywiad policyjny nie prowadzono. W kilku przypadkach wzmianki o wolnomularzach polskich znalazły się w wolnomularskiej dokumentacji zagranicznej oraz w kronice w czasopismach wolnomularskich. Jednak natknąć się tu można również na nieporozumienia. Np. Wielki Sekretarz Rady Najwyższej USA, Jurysdykcja Południowa, listownie wyraził swemu odpowiednikowi polskiemu kondolencje w związku ze śmiercią „jednego z wielkich przywódców Wolnomularstwa, Marszałka Piłsudskiego”¹⁹, który przecież nie został przyjęty w szeregi którejkolwiek z organizacji wolnomularskich.

Poważną przeszkodą na drodze ustalania składu osobowego polskiego wolnomularstwa jest wspomniane wymienianie w dokumentacji wewnątrzorganizacyjnej nazwisk zakonnych. Rozszyfrować je można niemal jedynie w przypadku, gdy pełniący określoną funkcję w Wielkiej Łoży bądź w którymś z jej warsztatów jest w tym charakterze wymieniony zarówno w przekazie wewnątrzorganizacyjnym, jak i w korespondencji z zagranicą, czyli raz pod pseudonimem, zaś powtórnie już pod rzeczywistym nazwiskiem. Tylko nader rzadko przy takiej identyfikacji pomocne są relacje dawnych adeptów. Cudze pseudonimy raczej nie utrwaliły się w ich pamięci. Imię zakonne niekiedy okazuje się identyczne z pseudonimem literackim (np. w przypadku E. Kipy, W. Wyspiańskiego) czy używanym w przedwojennej konspiracji socjalistycznej (casus A. Piwowara, S. Siedleckiego). Zdarzało się również, że adept tworzył swoje nazwisko zakonne z rzeczywistego imienia (niekiedy drugiego) oraz herbu rodowego, jak postąpił Rafał Radziwiłłowicz („Lubicz Rafał”). Dostrzec to jednak udaje się wówczas, kiedy wiadomo, iż dana osoba do łoży należała, bądź gdy istnieją poważne w tej sprawie przypuszczenia czy też poszlaki.

Spośród pięciuset kilkunastu osób, które bądź w 1920 r. powołały do życia obediencję polską, bądź w latach 1920—1938 zostały w niej przyjęte do wolnomularstwa czy też ówczesnie do niej afiliowały z obediencji zagranicznej, źródła umożliwiły bezspornie zidentyfikować 248 oraz dwie inne z dużym prawdopodobieństwem²¹, zatem łącznie prawie połowę całego stanu osobowego. W 69 przypadkach, czyli w co czwartym (27,6⁰/o), ustalono również imiona zakonne zidentyfikowanych adeptów. Ogółem w źródłach odnaleziono 237 imion zakonnych, z których 168, więc prawie trzy czwarte (70,9⁰/o), pozostają nie rozszyfrowane. W odniesieniu do kilku z nich wysunięto przypuszczenia. Spośród 250 zidentyfikowanych członków łoż oraz dwóch kandydatów zgłoszonych do inicjacji w końcu 1937 r. rozmaite informatory biograficzne oraz „Wielka Encyklopedia Powszechna PWN” odnotowały jako osoby znane w życiu pu-

---

miczną, nie rzucał na głowę przeciwnika podejrzeń pro-masońskich?” B. K[os]owskił. *Widmo masońskie*, „Kurier Warszawski”, nr 167 z 20 czerwca 1937, s. 7.

¹⁹ BUW, Akc. 2865b: list do Z. Skokowskiego. 27 grudnia 1935.

²⁰ W początkach 1937 r. został wpisany do Ogólnego Obrazu pod l.p. 508 inicjowany wtedy Ludomir Daniel (imię zakonne). BUW, Akc. 2861: Komunikat WLN 1/67 z 20 lutego 1937. W ciągu kilkunastu następnych miesięcy, do chwili samorozwiązania obediencji, liczba nowoprzyjętych i afiliowanych — przy ówczesnym nieprzychylnym dla „sztuki królewskiej” klimacie — zapewne nie przekroczyła dziesiątki.

²¹ Autor doszedł do wniosku, że imiona zakonne Jakub Jasiński i Witold Wokulski przyjęli odpowiednio Romuald Miller i Jerzy Makowiecki. Takie bowiem były ich konspiracyjne pseudonimy w latach okupacji hitlerowskiej.

blicznym czy zawodowym 159 (63,6%). Tak wysoki stosunkowo wskaźnik potwierdza opinię zagranicznych wolnomularzy, którzy w Polsce stykali się z krajowymi, o elitarności ówczesnej polskiej gałęzi „sztuki królewskiej”, co ją m. in. odróżniało od gałęzi w krajach romańskich, anglosaskich czy skandynawskich i w Niemczech przedhitlerowskich.

Niżej publikowany wykaz „Członkowie zidentyfikowani” jest z powodu skromnej podstawy źródłowej z konieczności — jak już wspomniano — niepełny. Adeptów „sztuki królewskiej” — uwzględniono jedynie członków Łóż Obediencji polskiej — uszeregowano w alfabetycznej kolejności nazwisk rzeczywistych, po czym podano imię (czy imiona). Następnie, po myślniku, przytoczono w cudzysłowie imię zakonne, po nim liczbę porządkową adepta w Obrazie Ogólnym (umożliwia ona w przybliżeniu określenie roku przyjęcia do wolnomularstwa bądź przejścia — afiliacji — z obediencji zagranicznej)²². W kilku przypadkach, kiedy niektóre z tych danych nasuwały wątpliwości, postawiono po nich znak zapytania i wraz z nim ujęto je w nawias kwadratowy. Od tych wiadomości oddzielono średnikami informacje o „karierze wolnomularskiej”, zatem daty przyjęcia do wolnomularstwa, uzyskania kolejnych stopni (również wyższych), nazwę Łoży (niezmiennie podaje się ją w cudzysłowie i w pierwszym przypadku), w której to nastąpiło. W przypadku gdy nie była to placówka Wielkiej Łoży, podano również miejscowość będącą jej siedzibą oraz jej centralę, jedno i drugie w nawiasie. W dalszej kolejności znajduje się Łoża, do której dany adept należał, godności, jakie w niej piastował, oraz w Wielkiej Łoży i Radzie Najwyższej, rok kalendarzowy bądź dłuższy okres ich piastowania. Godności w Wielkiej Łoży zaznaczano jedynie przez pisanie ich dużą literą. W zakończeniu zapisu podano datę wystąpienia z wolnomularstwa („uśpienia”) czy skreślenia (za występki natury wolnomularskiej bądź w życiu pozalożowym). Miejsce zamieszkania przytoczono wyłącznie w przypadkach, kiedy nie była nim miejscowość — siedziba Łoży bądź Warszawa.

Wspomniany już stan źródeł rzadko kiedy pozwalał na podanie wszystkich wymienionych elementów zapisu biograficzno-organizacyjnego. W wielu przypadkach nie udało się nawet w przybliżeniu określić daty przyjęcia ani wystąpienia, kiedy ono wyprzedziło samorozwiązanie obediencji. Te daty krańcowe są istotne, gdyż tylko w okresie lożowej przynależności danej osoby można w jej działalności doszukiwać się przypadków realizowania przez nią zasad bądź wytycznych obediencji. Owe daty uogólnione (częstotliwość w danym roku inicjacji lub wystąpień) sygnalizują zmiany nastrojów oraz postaw światopoglądowych czy politycznych. Niekiedy zdołano jedną z obu dat określić w przybliżeniu — jako datę *ad quem* bądź *post quem*, co odpowiednio zaznaczono. Dla wielu adeptów nie udało się ustalić nawet Łoży, do której należeli, co nie jest szczególnie nieistotnym. Łuki informacyjne zaznaczono graficznie — światłem pomiędzy poszczególnymi członkami zapisu.

Po każdym zestawie informacji o wolnomularzu podano w nowym

²² Z dokumentacji wynika, że spośród założycieli Łoży „Staszic” (24 marca 1924) czterech miało l.p. 352—355. Prawdopodobnie tuż przed tym zostali inicjowani. Pod l.p. 408—409 zostali zewidencjonowani dwaj spośród inicjowanych w 1926 r., zaś pod l.p. 410—414 niektórzy z 14 przyjętych w 1927 r., z kolei l.p. 424—425 dwójka z 1928 r.; l.p. 450 — afiliowany pod koniec 1930 r.; 453—467 — przyjęci w 1932 r.; 475—478 — niektórzy z 1934 r.; 495—501 — kilku z narybku z 1936 r. L.p. 508 miał adept przyjęty na początku 1937 r.

wierszu, w nawiasie, szczegółowe uzasadnienie źródłowe zapisów. Zaczyna się ono od nowego wiersza. Zastosowano tu kolejność: przekazy opublikowane, nie opublikowane relacje i miejsce ich przechowania, dokumenty organizacyjne i miejsce ich przechowania. W przypadku znacznej liczby źródeł ograniczono się do wymienienia najistotniejszych. Od tych informacji oddzielono światłem tytuły słowników biograficznych, zawierających notatkę lub hasło o danej osobie. W przypadku milczenia takich pozycji na ogół podano zawód bądź miejsce pracy danego wolnomularza wyłącznie w okresie jego należenia do loży, niekiedy zaś wskazówkę bibliograficzną o jego nekrologu.

Uzupełnieniem czy też ciągiem dalszym omawianego wykazu jest dwuosobowy spis „II. Zgłoszone kandydatury”. Obu wymienionych w nim loża Zagłębia Dąbrowskiego „Staszic” w grudniu 1937 r. zatwierdziła do inicjacji. Nie wiadomo jednak, jak się sprawa dalej potoczyła — czy zostali zarejestrowani w obediencyjnej Księdze Kontroli oraz czy doszło do ich obrzędowego przyjęcia do wolnomularstwa.

Zaznaczyć należy — raz jeszcze — że wykaz „I. Członkowie zidentyfikowani” nie obejmuje wszystkich nawet w pełni zidentyfikowanych wolnomularzy skupionych w lożach w latach międzywojennych czynnych na terenie Polski. Tak więc brak w nim adeptów z lat 1918—1920, którzy nie wystąpili do placówek nowo powstałej obediencji (np. Antoni Natanson, Jerzy Osmałowski, Kazimierz Petruszewicz) bądź — jak Aleksander Więckowski — zmarli przed jej utworzeniem. Wykaz ten nie uwzględnia też należących do warszawskiej loży Wielkiego Wschodu Francji, która chyba zmarła już w pierwszej połowie lat dwudziestych, ani garstki członków utworzonej w drugiej połowie lat trzydziestych w stolicy loży obrządku Memphis-Misraim, podporządkowanej centrali w Lyonie. Odrębnego opracowania wymagają polskie loże obrządku mieszanego „Le Droit Humain” („Prawo Człowieka”), jedyne w Polsce, w których przyjmowano do wolnomularstwa również kobiety. Z tej zbiorowości, liczącej jakieś trzy setki adeptów, dostępne źródła zawierają zaledwie kilka dziesiątków nazwisk. Zrzeszające w czasie swego pomyślnego rozwoju kilkaset osób loże niemieckie w międzywojennej Polsce Zachodniej co najmniej czterokrotnie wydały drukiem swój spis członków. Wszystkie się zachowały²³.

Wspomniana praktyka stosowania imion zakonnych w połączeniu ze szczątkowym stanem zachowania źródeł sprawia, że znacznej większości imion zakonnych dotąd nie udało się rozszyfrować. Wynikają z tego nieraz dość niecodzienne sytuacje. Tak więc z wiarygodnych relacji wiadomo o niektórych osobach, np. o Henryku Kołodziejskim, iż w życiu obediencji odgrywały poważną rolę, natomiast brak konkretnych danych o piastowanych przez nich godnościach. Nie wykluczone, że w zachowanej dokumentacji organizacyjnej tego rodzaju wiadomości znajdują się, lecz pod ich nazwiskami zakonnymi, których nie rozszyfrowano.

Z tego względu — biorąc pod uwagę możliwość nawet przypadkowego rozszyfrowania tego czy innego imienia zakonnego, może w toku innego rodzaju badań — sporządzono na podstawie dokumentacji Wielkiej Loży spis „III. Członkowie — imiona zakonne”. Uporządkowano je

²³ *Mitglieder-Verzeichnis der dem Bunde deutscher Freimaurer-Logen in Polen angehörenden Johannisfreimaurer-Logen für das Jahr 1925—1926*, b.m. i r. wyd.; ditto, ...für das Jahr 1931/32, b.m. i r. wyd.; ditto, ...für das Jahr 1928/29, b.m. i r. wyd.; ditto, ...für das Jahr 1931/32, b.m. i r. wyd.

alfabetycznie i każde — dla odróżnienia od prawdziwych — zapisano w cudzysłowie. W miarę możliwości podano też ich liczbę porządkową w Obrazie Ogólnym. W przypadku nazwisk rozszyfrowanych każdorazowo odsyła się do rzeczywistego, przy którym znajdują się dalsze szczegóły i uzasadnienie źródłowe (Wykaz „I. Członkowie zidentyfikowani”).

Przy członkach nie rozszyfrowanych przytoczono dane o „karierze wolnomularskiej” i w osobnym wierszu (w nawiasie) źródłowe uzasadnienie zapisów. W kilku przypadkach podano tu również informacje mogące ułatwić zidentyfikowanie osoby noszącej owo imię bądź pewne w tej sprawie sugestie.

Indywidualne dane o składzie osobowym obediencji polskiej zostały w pewnym stopniu uogólnione w tabelach tworzących „Aneks”. Dają one wgląd w ruch członkowski w latach 1922—1937 (tabl. 1) i stan sieci organizacyjnej (tabl. 2, 3). Pokazują też zespół kierowniczy Wielkiej Łoży w latach 1926—1938 (tabl. 4, 5). Dla okresu wcześniejszego (1920—1925) informacje na ten temat są mniej niż fragmentaryczne.

Wykaz skrótów:

- 1°, 2°, ... 33° — stopnie wtajemniczenia wolnomularskiego
 ... 1920 — przed lub w 1920 r.
 1920 ... — w lub po 1920 r.
 A. — Annuaire
 AMSW KGPP — Archiwum Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, zespół Komenda Główna Policji Państwowej, Wydział I, Ref. IV (obecnie w AAN).
 BNat. — Bibliothègue Nationale, Département des Manuscrits, Paryż.
 bez przydziału — członek łoży uśpionej (nieczynnej), który nie przyłączył się do innej.
 BUW — Biblioteka Uniwersytetu Warszawskiego, Oddział Rękopisów.
 czł. — członek
 doss. — dossier
 Fiderkiewicz — A. Fiderkiewicz, Relacja, Warszawa, 2 marca 1965 (zbiory autora).
 Gliwic — T. Gliwic, Relacja, Warszawa, 6 czerwca 1964, 20 sierpnia i 7 października 1992 (zbiory autora).
 Kipa — E. Kipa, *Rzut oka na dzieje masonerii*, [w:] *tenże, Studia i szkice historyczne*, Wrocław 1959.
 Kom. — Komunikat Wielkiej Łoży Narodowej, BUW, Akc. 2861.
 Langrod I — J. S. Langrod, Relacja, Paryż, 5 kwietnia 1972 (zbiory autora).
 Langrod II — j.w., 25 maja 1972, j.w.
 Langrod III — j.w., 25 stycznia 1975, j.w.
 Łoza — S. Łoza, *Czy wiesz, kto to jest?*, Warszawa 1938.
 Okulicz — K. Okulicz, Relacja, Paryż, 3 listopada 1974 (zbiory autora).
 przew. — przewodniczący
 przyj. — przyjęty do wolnomularstwa (nadano pierwszy stopień wtajemniczenia).
 PSB — *Polski Słownik Biograficzny* t. I — XXXIII, Kraków—Wrocław 1935—1991.
 RNP — Rada Najwyższa 33 i ostatniego stopnia Obrządku Szkockiego Dawnego i Uznanego na Polskę.
 sekr. — sekretarz
 Słownik — *Słownik biograficzny działaczy polskiego ruchu robotniczego* t. 1—2, Warszawa 1978—1987.

- Sprawozd. — Sprawozdanie Komisji Stosunków Zagranicznych Wielkiej Łoży Stanu Nowy Jork za 1933 r. (szpalta korektowa w jęz. angielskim, BUW, Akc. 2865a)
- SWPB — „Społeczność Wolnomularzy Polskich. Biuletyn”, Paryż.
- Taraszkiewicz — B. Taraszkiewicz, Autobiografia, Moskwa, 15 marca 1933 (Instytut Marksizmu-Leninizmu, Moskwa, f. 495, op. 252, j. chr. 3808; AAN, Oddz. VI, mikrf. 1684).
- uśp. — uśpiony (zwolniony bądź zawieszony w prawach członkowskich; bezterminowo, jeśli okres zwolnienia nie został podany).
- W. — Wielki
- WEP — *Wielka Encyklopedia Powszechna PWN* t. I—XIII, Warszawa 1962—1970.
- Węglewski — S. Węglewski, Relacja, Warszawa, 10 stycznia 1967 (zbiory autora).
- WL — Wielka Łoża
- WLN — Wielka Łoża Narodowa Polski (poprz. WL „Polacy Zjednoczeni”).
- Wolski I — J. Wolski, Relacja, Warszawa, 8 lutego 1965 r. (zbiory autora).
- Wolski II — j.w., 25 stycznia 1967, j.w.
- Wolski III — j.w., 27 stycznia 1968, j.w.
- Wolski IV — j.w., 26 października 1968, j.w.
- zast. — zastępca
- Ziabicki — J. Ziabicki, Wspomnienia i rozważania t. I—V. Maszynopis (w posiadaniu spadkobierców).

I. CZŁONKOWIE ZIDENTYFIKOWANI

- Abramowicz Witold — 1921—1938 przew. „Tomasz Zan” (Okulicz; Taraszkiewicz; Wolski I; Łoża, s. 2; *Słownik* I, s. 34—35).
- Adamski [Jan Władysław?] (Węglewski; Łoża, s. 5).
- Altberg-Laskowski Lucjan (Taraszkiewicz; Wolski III), adwokat.
- Arciszewski Mirosław — „Prawda” (Taraszkiewicz; Ziabicki IV/49; Łoża, s. 11).
- Babiański Aleksander — „Prawda” (Ziabicki IV/49; pismo do WLSHS z 23 VII 1926, BUW, Akc. 2864), prawnik.
- Bagiński Stanisław — „Tomasz Zan” (Taraszkiewicz; Łoża, s. 18; *Słownik* I, s. 86).
- Bandrowski-Kaden Juliusz — „Woronko Wacław”, 363, obudzony 1926, afiliowany do „Machnicki”, urlopowany 31 marca 1928 na 2 lata (M. Dąbrowska, *Dzienniki 1914—1932*, Warszawa 1988, s. 244; Kom. 8/1926, 3/24/1928 — Uzupełnienie; Łoża, s. 312).
- Baranowski Władysław (W. Baranowski, *Rozmowy z Piłsudskim 1916—1931*, Warszawa 1938, s. 146—147; Z. Nałkowska, *Dzienniki 1918—1929*, Warszawa 1980, s. 189), dyplomata.
- Barański Jerzy (Fiderkiewicz; H. Mościcki, W. Dzwonkowski, *Parlament Rzeczypospolitej Polskiej 1919—1927*, Warszawa 1928, s. 223).
- Bartel Kazimierz — kółko, Lwów („Die drei Ringe” 1930, nr 2, s. 39; Fiderkiewicz; Langrod II; Węglewski; Wolski IV, list B. Miedzińskiego do T. Świńcickiego, 16 stycznia 1964 (zbiory autora); Łoża, s. 26—27; WEP I, s. 619).

Bartoszkiewicz Mieczysław — „Embe Antoni”, 1, przyj. 1916 „Persévérance” (Genewa, WL Szwajcarii „Alpina”; „Kopernik”; 1923 W. Sekr.; 1929—38 W. Skarbnik

(*A. de la Maçonnerie Universelle* 1923, Berne, s. 290; *A. de la Grande Loge de France* 1924, Paris, s. 165; ditto 1925, s. 171; „Bulletin” (AMI) 1929, nr 28, s. 29; Wolski I; Kom. 29 grudnia 1922, 7/28/1928, 5/45/1932, 5/50/1933, 4/54/1934, 5/65/1936, 6/66/1936, 5/71/1937), urzędnik elektrowni.

Barysz Leon — „Bar Leon”, 449

(Langrod I; Kom. 5/71/1937), dyr. Banku Gospodarstwa Krajowego.

Benisławski [Michał, Alojzy Jan Leon?]

(Taraszkiewicz; Łoza — Uzupełnienia, s. 12).

Berbecki Ludwik — „Zagórski Ludwik”, 354, 1924 założyciel „Staszic” Sosnowiec

(Langrod I; AMSW, KGPP, 130, k. 30; *Słownik* I, s. 142).

Berenson Leon

(Fiderkiewicz; *Słownik* I, s. 142—143).

Biernacki-Dąb Stefan — „Tomasz Zan”

(Okulicz; Łoza, s. 44—45).

Biesiekierski Mieczysław Kazimierz Marian

(Wolski II; Łoza, Uzupełnienia, s. 16—17).

Błędowski Ryszard — „Bonelli Ryszard”, 444, przyj. 1932 „Łukasiński”

(Kom. 1/41/1932, 4/44/1932; AAN, zesp. 88/II, k. 15; PSB II, s. 135).

Boguszewski Stefan

(Fiderkiewicz; *Słownik* I, s. 208).

Brodzki-Łódzia Jan — przyj. 5 października 1923 „Nationale” (Rzym)

(*Statuti Generali* (1922) w Bibl. WLN. sygn. 391 (obecnie BN, adnotacja), dyplomata.

Bruner Wacław Karol [— „Morski Mateusz” 467?], „Kopernik”

(Wolski I; Kom. S 45/1932; *Słownik* I, s. 249).

Car Stanisław

(Fiderkiewicz), prawnik.

Centkiewicz [Stanisław?] — „Kopernik”

(List S. Kutnera, 17 stycznia 1931, BUW, Akc. 2862), przedsiębiorca.

Chmielewski Władysław — „Wolicki Władysław”, „Sowiński”

(AAN, zesp. 88/II, k. 15; Nekrolog, „Polska Zbrojna” nr 335 z 2 grudnia 1928, s. 6).

Chmielewski Zygmunt Aleksander — zgłoszony do inicjacji 2 listopada 1909 „Les Rénovateurs” (Paryż, Wielki Wschód Francji)

(Wolski IV; Archives du Grande Orient de France (Paris), doss. „Les Rénovateurs” (Paris) 1907—1910; Łoza, s. 99—100; *Słownik* I, s. 308—309).

Chodźko Witold — „Borejsza”, „Kopernik”, od 1928 „Wolność Przywrócona”, 1927—1938 Poręczyciel Przyjaźni WW Francji

(Fiderkiewicz; Taraszkiewicz; Kom. 5/17/1927, 2/23/1928; Łoza, WEP 2, s. 482).

Chomiński Ludwik — „Tomasz Zan”

(Fiderkiewicz).

Chorzelski Czesław — „Borzęcki Ludwik”, 461; przyj. 1932 „Kopernik”;

... 1935 sekr., 1935—1938 mówca „Kopernik”; 1937 Zast. W. Mówcy i W. Jałmużnik; 1938 czł. Komisji Konstytucyjnej

(Wolski III; Ziabicki V/31; Kom. 4/44/1932, 6/66/1936; 5/71/1937), urzędnik Państwowego Monopolu Spirytusowego.

Chrzczonowicz Leonidas — „Podkowa Adam”, 397, 1929—1938 W. Mówca

(„Bulletin (AMI) 1929, nr 28, s. 29; Kom. 7/28/1928, 2/32/1930, 5/45/1932, 5/50/1933, 4/54/1934, 6/66/1936, 5/71/1937), inż., wizytator Kuratorium.

Czarnecki Ewaryst

(Wolski III), urzędnik Ministerstwa Rolnictwa.

Czarnecki Wilhelm Czesław — [„Wolność Przywrócona“?]

(Relacja syna Jerzego Czarneckiego (list z 8 lutego 1986), doc. med. Uniw. Warsz.).

Czekanowski Stanisław Adolf

(Relacja ustna S. A. Czekanowskiego; Łoza, s. 122).

Czerwiński Sławomir

(E. Lennhoff, O. Posner, *Internationales Freimaurerlexikon*, Zürich 1932, szp. 314; PSB IV, s. 355).

Czyż Witold — „Tomasz Zan”

(Wolski III; *Słownik I*, s. 376).

Czyż Władysław — „Mintowt Andrzej”, 355, 1926 W. Bibliotekarz i W. Jajmużnik; 1927—1929 I W. Strażnik; 1935 W. Strażnik Zewnętrzny; 1937 delegat „Łukasiński” do WLN

(„Bulletin” (AMI) 1929, nr 28, s. 29; Wolski III; Kom. 5/1926, 11/1926, 7/1927, 7/28/1928, 4/54/1934; AAN, zesp. 88/II, k. 15), inż.-elektryk.

Dacków Aleksander — 1935—1938 Przew. „Przesąd Zwyciężony”

(Langrod I; Wolski II), drukarz.

Darowski Ludwik

(Fiderkiewicz; Taraszkiewicz; *Słownik I*, s. 393—394).

Dąb-Biernacki Stefan zob. Biernacki-Dąb Stefan

Dąbrowski Józef — „Duńczyk”, 1920 W. Sekr.; czł. RNP

(E. Lennhoff, O. Posner, op. cit., szp. 1220; Kipa, s. 206; Kom. 6/1926; pismo RNP do J. H. Cowlesa, sierpień 1929, BUW, Akc. 2865b; PSB V, s. 12—14; *Słownik I*, s. 415—416).

Dąbrowski Marian — („Edward”, 1923 II W. Dozorca?)

(Kom. 29 grudnia 1923; M. Michałowicz, Przemówienie nad grobem, mszpis, BUW, Akc. 354, t. 2; PSB V, s. 19—20; *Słownik I*, s. 418).

Długoszowski-Wieniawa Bolesław Ignacy Florian

(W. Schwartzburg-Günter, list [przedr. w: L. Chajm, *Polskie wolnomularstwo 1920—1938*, Warszawa 1984, s. 139]; Ziabicki IV/50; Łoza, s. 795).

Dobrowolski Witold — „Stasiński Witold” 499; przyj. 1936 „Staszic” Busko-Zdrój

(Kom. 6/66/1936; AMSW, KGPP, 130, k. 32, 61), pracownik instytucji społecznych.

Downarowicz Medard — „Kardasz Jan,” 159, „Machnicki”; 1927 W. Jajmużnik; urlopowany na 2 lata 31 marca 1928

(M. Dąbrowska, *Dzienniki*, s. 244; Taraszkiewicz; Kom. 11/1926, 3/15/1927, 3/24/1928 — Uzupełnienie; PSB V, s. 355—357; *Słownik I*, s. 473—474).

Downarowicz Stanisław

(Taraszkiewicz), działacz państwowy.

Dunin-Wąsowicz Wiktor zob. Wąsowicz-Dunin Wiktor

Dworzańczyk Zygmunt — „Bielski Adolf”, 147, 33° — ... 1933; 1925—1928 W. Sekretarz; 1929 II W. Dozorca; 1934 II W. Namiestnik; 1937—1938 I W. Dozorca.

(M. Dąbrowska, *Dzienniki 1933—1945*, s. 287; *A. de la Grande Loge de France 1927*, Paris, s. 190; „Bulletin” (AMI), 1929, nr 28, s. 28; Kom. 2/1926, 11/1926, 3/15/1927, 7/19/1927, 7/28/1928, 5/50/1933, 4/54/1934, 6/66/1936, 5/71/1937), urzędnik Min. Pracy i Opieki Społ.

Dyboski Tadeusz Ignacy

(Langrod I; PSB VI, s. 35).

Ehrenkreutz Stefan — „Tomasz Zan”

(Okulicz; tradycja rodzinna; Łoza, s. 207—208; PSB VI, s. 207—208).

- Eydział-Zubowicz Piotr zob. Zubowicz-Eydział Piotr
- Fiderkiewicz Alfred — przyj. 1919, Boston (USA)
(Fiderkiewicz; *Słownik II*, s. 84—85).
- Fijałkowski-Młot Czesław — „Tomasz Zan”
(Okulicz; Łoza, s. 495—496).
- Filipowicz Tytus — przyj. 1916 w Warszawie (łoza W Wschodu Francji);
2° — 1917, tamże; 3° — 1920; „Kopernik”
(Metryka łozy „Kopernik” (Paryż); pismo WW Belgii, 5 lipca 1928, BUW, Akc. 2864;
Łoza, s. 177—178; *Słownik II*, s. 101—102).
- Garlicki Stanisław — „Stefański Konrad”, 18° — ... 1921; 1921 W. Sekretarz;
1926 I W. Dozorca; 1922 Zast. W. Komandora RNP
(Ziabicki IV/48; relacja Romana Garlickiego (Bibl. Polit. Warsz.); Kom. 5/1926;
pismo do W. Hardinga, 1921, BUW, Akc. 2862; pismo do J. H. Cowlesa, 12 listopada
1922, BUW, Akc. 2865b; PSB VII, s. 282—283; *Słownik II*, s. 195—196).
- Gaszyński Stanisław
(Fiderkiewicz; zaprzeczenie — M. Dąbrowska, *Dzienniki 1933—1945*, s. 28).
- Giełżyński Witold
(Taraszkiewicz), dziennikarz.
- Gliwic Hipolit — „Ziembicki Ignacy”, 149, 18° — ... 1922; 1933—1935 Sekr. do
spraw zewnętrznych; 1937—1938 I W. Namiestnik
(M. Dąbrowska, *Dzienniki 1933—1945*, s. 287; Taraszkiewicz; Kom. 5/45/1932,
5/50/1933, 4/54/1934, 6/66/1936, 5/71/1937; Zaświadczenie, 20 listopada 1922, BUW,
Akc. 2865b; Łoza, s. 207; PSB VIII, s. 74—75; *Słownik II*, s. 256—257).
- Gliwic Tadeusz — „Matada Hipolit”, 474, 3° — 1936 „Kopernik”; 1937 afiliował
do „Staszic”; 1937 Zast. W. Sekr. Zewnętrznego i Zast. W. Mistrza Obrzędów
(Kom. 6/66/1936; AMSW KGPP, 130, l. 32).
- Górecki Roman
(M. Kukiel, *Korespondencja*, „Wiadomości” (Londyn) 1962, nr 16/17, s. 12; tenże,
List do Redakcji, „Zeszyty Historyczne” (Paryż) 1963, z. IV, s. 175; tenże, *Strażnik
Rzeczypospolitej*, „Tydzień Polski” (Londyn) 1963, nr 28, s. 1; Łoza, s. 220—
—221).
- Grostern Stefan — „Prawda”
(Taraszkiewicz; Wolski I; Ziabicki IV/49—50; Łoza, s. 233—234; PSB IX, s. 12—13).
- Groszkowski Janusz — „Wolność Przywrócona”; wystąpił w czerwcu 1938
(„Agencja Antymasońska. Biuletyn” 1938, nr 1, s. 1; relacja J. Czarnockiego, list,
25 lutego 1976; WEP t. 4, w. 439)
- Grymiński Karol
(Relacja ustna L. Altberga-Laskowskiego), notariusz.
- Grzybowski Kazimierz — kółko — Lwów
(Langrod III), adiunkt Wyd. Prawa UJK, Lwów.
- Grzybowski Wacław — „Wigand Wacław” 158; 1926 W. Mówca; uśp. 23
marca 1928 „Wiernych Przyjaciół”
(Kom. 8/1926, 3/24/1928; pismo WLN, 18 grudnia 1925, BUW, Akc. 2864; Łoza,
s. 238; W. Kamieniecki, *Wacław Grzybowski (1887—1959)*, „Wiadomości” (Londyn)
1966, nr 26, s. 2).
- Güntner Rudolf Sylweryn — „Przesąd Zwyciężony”
(SWPB 1979, nr 9, s. 11; *Słownik II*, s. 444—445).
- Günther-Schwartzburg Władysław zob. Schwartzburg-Günther Władysław
- Hempel Stanisław — „Łukasiński”
(SWPB 1971, nr 1, s. 6; list łozy „Kopernik” (Paryż), 25 września 1971; Łoza, s. 254;
Słownik II, s. 506—507).

Hertz Aleksander — „Kopernik”

(Wolski I; WEP, t. 4, s. 638).

Hochsinger Józef

(I. Święcicki, «444» czyli *Czysta Ręka*, „Zeszyty Historyczne” (Paryż) 1963, s. 172—173), dr med.

Hornowski Józef Stanisław

(List M. Dąbrowskiej do N. Samotyhowej, 1 sierpnia 1964. BN, Akc. 9573; PSB IX, s. 631).

Hubert Stanisław — przyj. 1937 „Kopernik” i kółko Lwów (Gliwic), docent Wydz. Prawa UJK, Lwów.

Husarski Julian

(Taraszkiewicz; Kom. 4/34/1930; pismo do WW Turcji, 11 lipca 1928, BUW, Akc. 2864; PSB X, s. 116—117).

Iwanowski Jerzy — 5° — ... 1926; 1926 przew. „Machnicki”

(„The New Age Magazine” 1926, nr 11, s. 66; 1929, nr 4, s. 232; pismo do WW Hiszpanii, 18 grudnia 1926, BUW, Akc. 2864; Łoza, s. 273; *Słownik II*, s. 583).

Jakowicki Władysław Marian — „Tomasz Zan”

(Okulicz; Łoza, s. 281; PSB X, s. 337).

Janowski Aleksander Ludwik

(Węglewski; Łoza, s. 287—288; PSB X, s. 559—561).

Jaroszewicz Tadeusz

(Kom. 3/53/1934), oficer, zm. 1934, brat Władysława, komisarza rządu na m. st. Warszawę.

Jasiński Wacław — „Tomasz Zan”

(Okulicz; PSB XI, s. 54—55).

Jurkiewicz Stanisław

(Relacje ustne; Łoza, s. 307—308).

Jurow ... — przyj. 25 stycznia 1936 „Staszic” Godula

(AMSW, KGPP, 130, k. 32, 64) inż. górniczy.

Kaden-Bandrowski Juliusz zob. Bandrowski-Kaden Juliusz

Kalinowski Stanisław

(Fiderkiewicz; Łoza, s. 315—316; PSB XI, s. 467—471).

Kamieniecki Witold — „Oleski Andrzej”, 1926—1929 Poręczyciel Przyjaźni WL Wiednia

(Kom. 4/1926, 9/1926; pismo WL Wiednia, 29 sierpnia 1926, BUW, Akc. 2864; Księga rejestracji, l. p. 849, 864, BUW sygn. 2759; Łoza, s. 316; PSB XI, s. 520—521).

Karaszewicz-Tokarzewski Michał Tadeusz zob. Tokarzewski-Karaszewicz Michał Tadeusz

Kasperowicz [Jan?]

(Taraszkiewicz; PSB XII, s. 180—181).

Kawecki Henryk

(Taraszkiewicz; Łoza, s. 329).

Kętrzyński Stanisław

(Wolski II; list M. Wolfke, 21 maja 1927. BUW, Akc. 2864; Łoza, s. 334; PSB XII, s. 374—376).

Kipa Emil — „Pełczyński Emil”, 285; przyj. 1924 (?); 1928—29 W. Bibliotekarz; 1930—31 W. Sekr.; 1938 II W. Dozorca

(„Bulletin Officiel” (WL Francji) 1929, 59/60, s. 139; „Bulletin” (AMI) 1929, nr 28, s. 29; „Wiener Freimaurer-Zeitung” 1929, nr 9/10, s. 9; 1931, nr 8/9, s. 150; „Svobodný zednář” 1930, nr 12, s. 158; M. Dąbrowska, *Dzienniki*, s. 287; Kipa, s. 205; Kom. 7/1927, 7/28/1928, 4/34/1930, 5/71/1937; Łoza, s. 337—338; PSB XII, s. 464—466).

- Kirtiklis Stefan Sewer — „Tomasz Zan”
(Taraszkiewicz; Łoza, s. 338, PSB XII, s. 486—487).
- Kisielewski Jan
(Wolski III), prac. Państwowej Rady Spółdzielczej, dyr. administracyjny Polskiego Radia.
- Klott Marian — w latach 30-tych przew. „Kopernik”
(Taraszkiewicz; Wolski II; Łoza, s. 344).
- Kmita Zygmunt — 1926 I W. Strażnik
(Węglewski; Wolski III; pismo do WL Francji, BUW, Akc. 2863; pismo do WW Hiszpanii, 18 grudnia 1926, BUW, Akc. 2864), dyr. Funduszu Bezrobocia.
- Knoll Roman — „Prawda”
(Taraszkiewicz; Ziabicki IV/49; list B. Miedzińskiego do T. Święcickiego, 16 stycznia 1964 (zbiory autora); Łoza, s. 345, PSB XIII, s. 130—131).
- Kobyłecki Adam — skreślony 29 maja 1926
(Kom. 8/1926).
- Koc Adam — uśp. 23 marca 1928.
(M. Kukiel, *List do Redakcji*, op. cit., s. 175; M. Dąbrowska, *Dzienniki 1914—1932*, s. 244; list B. Miedzińskiego do T. Święcickiego, op. cit.; Łoza, s. 347).
- Kordian-Zamorski Józef zob. Zamorski-Kordian Józef
- Kołodziejski Henryk
(Kipa, s. 206; T. Święcicki, op. cit., s. 173; Fiderkiewicz; Łoza, s. 352—353; PSB XIII, s. 358—360).
- Konopacki Mieczysław Ferdynand — „Trzaska Ferdynand”, 50, 1927, 1929 I W. Dozorca; 1928 W. Pieczętarz; 1927—1938 Poręczyciel Przyjaźni WL Jugosławii
(„Bulletin (AMI) 1929, nr 28, s. 29; Węglewski; Kom. 11/1926; 4/16/1927, 7/1927, 7/28/1928; pismo do WL SHS, 18 grudnia 1926, BUW, Akc. 2864; PSB XIII, s. 550—551).
- Korsak Władysław
(S. Sopicki, *Korespondencja*, „Wiadomości” (Londyn) 1961, nr 51, s. 4; Gliwic; Łoza, s. 363; PSB XIV, s. 118).
- Kosmowski Wiktoryn
(Fiderkiewicz), dr med.
- Kossow Marian
(Księga rejestracji, lp. 1112, 1196, BUW, sygn. 2759), służba dyplomatyczna.
- Kościałkowski-Zyndram Marian
(SWPB 1971, nr 1, s. 6; Fiderkiewicz; Taraszkiewicz; list łoży „Kopernik”, 25 września 1971 (zbiory autora); Łoza, s. 371; PSB XIV, s. 392—394).
- Kozłowski Leon Tadeusz
(J. Giertych, *Józef Piłsudski 1914—1919 t. I*, Londyn 1979, s. 139; Łoza, s. 377; PSB XV, s. 19—21).
- Kruk-Strzelecki Tadeusz zob. Strzelecki-Kruk Tadeusz
- Kruszewski Jan — „Tomasz Zan”; uśp. 1930
(SWPB 1977, nr 6, s. 6, 11; 1979, nr 9, s. 11; Łoza, s. 385).
- Krzemiński Jakub Marian
(M. Kukiel, *Korespondencja*, op. cit.; Łoza, s. 387—388; PSB XV, s. 521).
- Krzemuski Karol — „Staszic”, Sosnowiec
(Langrod I), adwokat.
- Krzyształowicz Franciszek
(Węglewski; pismo do WW Francji, 3 lipca 1926, BUW, Akc. 2863; PSB XV, s. 563—565).

- Krzyżanowski Bronisław — „Tomasz Zan”
(Taraszkiewicz; Łoza, s. 390; PSB XV, s. 600—602).
- Krzyżanowski Wacław — „Przesąd Zwyciężony”
(Langrod I; PSB XV, s. 621—623).
- Kuhnke Maciej Tadeusz — „Brzozowski Wilhelm”, 85, „Kościuszko”; 1926 I W. Dozorca; 1927—1928 W. Skarbnik
(Kom. 5/1926, 11/1926; 7/1927, 5/1928; PSB XVI, s. 109—111).
- Kulski Julian Spitosław — przyj. ... 1934
(SWPB 1975, nr 5, s. 14; Gliwic; Łoza, s. 397—398).
- Kuroczko Eustachy — „Wesołowski Jarosław” 498; przyj. 1936 „Staszic”, Busko-Zdrój
(Kom. 6/66/1936; AMSW, KGPP, 130, k. 32, 61; PSB XVI, s. 249—250).
- Landau Ignacy — przyj. 1922 „Freundschaft” (Wiedeń); ... 1930 afiliował „Wolność Przywrócona”, nast. „Staszic”, potem „Przesąd Zwyciężony”
(SWPB 1974, nr 3, s. 6; Langrod I; Wolski I; Księga rejestracji, l.p. 1026, 1054, BUW, Akc. 2759; I. Landau, Die Freimaurerei in Polen mszpis, zbiory łoży „Kopernik”, Paryż), działacz gospodarczy.
- Langrod Jerzy Stefan — „Łaniewski Stefan” 497; przyj. 1936 „Przesąd Zwyciężony”
(Langrod I—IV; Kom. 6/66/1936, 4/70/1937; *Who's who in Central and East-Europe* 1933/34, Zurich 1935, s. 548).
- Laskowski-Altberg Lucjan zob. Altberg-Laskowski Lucjan
- Latkowski Michał — „Ręczyński Michał”, 54
1929 czł. W. Trybunału; „Sowiński”
(Kom. 7/28/1928; AAN, zesp. 88/II, k. 15), dr med., pplk.
- Lednicki Aleksander
(Taraszkiewicz; Wolski IV; PSB XVII, s. 610—613).
- Lednicki Wacław — „Przesąd Zwyciężony”
(SWPB 1971, nr 1, s. 6; Langrod I; Łoza, s. 416; PSB XVII, s. 613—615).
- Lepecki Zbigniew — przyj. ... 1932
(Księga rejestracji, l.p. 1265, BUW, Akc. 2759), dziennikarz.
- Leśniewski Władysław — (Gliwic), inż. mechanik.
- Lewicki Stanisław Marian
(Wolski III; tradycja rodzinna; Łoza, s. 423).
- Lubczyński Józef Makary — „Makary Józef”, 415, 1934 W. Strażnik Wewnętrzny; 1935—1937 W. Sekr. do spraw wewnętrznych
(„The New Age Magazine” 1929, nr 4, s. 4, s. 232; Kom. 1/51/1934, 4/54/1934, 2/62/1936, 6/66/1936, 4/70/1937), dr med., higienista.
- Ludkiewicz Seweryn — „Jeleński Bonifacy” 120, 1933—1938 czł. Komisji Kontroli
(Węglewski; Wolski IV; Kom. 1/46/1933, 1/51/1934, 4/54/1934, 5/71/1937; Księga rachunkowa, k. 27. BUW, Akc. 2867; Łoza, s. 435; PSB XVIII, s. 90—91).
- Lutze-Birk Aleksander Wilhelm
(SWPB 1976, nr 4, s. 8; Łoza, s. 437).
- Łódzia-Brodzki Jan zob. Brodzki-Łódzia Jan
- Łuczynski Wincenty — „Tomasz Zan”
(Taraszkiewicz; Łoza, s. 445).
- Łukasiewicz Juliusz
(Taraszkiewicz; PSB XVIII, s. 527—529).
- Łuniewski Witold — „Łukocz Ryszard”, 105, 1924—1925, 1935—1937 W. Mistrz; 1929 czł. Komisji Konstytucyjnej; 1933—34 czł. W. Trybunału i Komisji Konstytucyjnej

(*A. de la Grande Loge de France* 1926, Paris [1926], s. 182; Czekanowski; Ziabicki IV/49; Kom. 5/17/1927, 7/28/1928, 5/45/1932, 1/51/1934, 4/54/1934, 2/62/1936, 6/66/1936; pisma WLN, 18 grudnia 1925 i 18 grudnia 1926, BUW, Akc. 2864; PSB XVIII, s. 570—571).

Łypacewicz Wacław Wincenty

(Fiderkiewicz; Łoza, s. 448; PSB XVIII, s. 596—598).

[Makowiecki Jerzy?] — „Wokulski Witold”, 205, 1934—1935 II W. Ekspert; 1934 W. Pieczętarz

(Kom. 1/51/1934, 4/54/1934; PSB XIX, s. 224—225).

Makowiecki Stanisław — „Mirski Eugeniusz”, 291, 1929 W. Archiwista; 1932 W. Architekt; 1935 przew. „Kopernik”

(Wolski I, III; tradycja rodzinna; Kom. 1/28/1928, 1/41/1932; Sprawozd.; Księga rejestracji, l.p. 1082. BUW, Akc. 2759; PSB XIX, s. 227—229).

Makowski Arnold — przyj. w Szwajcarii

(Gliwic), inż. geolog.

Makowski Wacław

(Fiderkiewicz; Łoza, s. 456—457; PSB XIX, s. 252—254).

Małachowski-Lempicki Stanisław

(„Svobodný zednář” 1934, nr 1, s. 17—18; nr 10, s. 201; Łoza, s. 462; PSB XIX, s. 425—426).

Maurin Witold — „Durski Witold”, 261, 1926 reprezentant WLN wobec AMI i obediencji zachodnich; delegat na Konwencie AMI, 27—29 grudnia 1927, Paryż; 1929 W. Pieczętarz

(*A. du Grand Orient de Belgique* 5926, Bruxelles 1926, s. 146; *A. de la Grande Loge de France* 1927, Paris, s. 190; *Convent International de 1927*, Paris 1928, s. 5; „Bulletin” (AMI) 1929, nr 28, s. 29; pismo do WL Francji, 16 kwietnia 1926, BUW, Akc. 2863; nekrolog, „Życie Warszawy” nr 284 z 28 listopada 1922, s. 7).

Mazurkiewicz Jan — „Wyrwa Jan”, 52, 1922 czł. RNP; 1929—38 Zast. W. Komandora RNP; 1927 W. Jałmużnik; 1929—31 W. Mistrz; 1933—35 cz. Komisji Ryków; 1932 przew. „Wolność Przywrócona”

(„Bulletin” (AMI) 1929, nr 28, s. 28; Kom. 3/15/1927, 7/28/1928, 2/32/1930, 2/42/1932, 1/46/1932, 1/46/1933, 1/51/1934, 1/55/1935; pisma do J. H. Cowlesa, 12 listopada 1922 i 12 maja 1932, BUW, Akc. 2865b; pismo do WW Francji, 3 lipca 1926, BUW, Akc. 2863; Łoza, s. 473; PSB XX, s. 310—311).

Mazurkiewicz Tadeusz — „Machnicki”

(Księga rejestracji, l.p. 919, BUW, Akc. 2759; PSB XX, s. 314—315).

Mazurkiewicz Władysław — „Kopernik”

(Wolski I; aluzja przejrzysta — *Uczczenie zasług prof. dra Wł. Mazurkiewicza*, „Lekarz Polski” 1934, nr 2, s. 32; PSB XX, s. 318—319).

Mech Władysław

(Węglewski; PSB XX, s. 356).

Michałowicz Jerzy Władysław

(Wolski IV; PSB XX, s. 636—638).

Michałowicz Mieczysław — „Ławicz Albert”, 51, 1927—1938 Poręczyciel Przyjaźni WW Belgii; 1928 przew. „Wolność Przywrócona”; 1930 II W. Namiestnik; 1933 I W. Namiestnik; 1934—1938 W. Architekt

(Langrod I; Kom. 3/15/1927; 1/22/1928, 4/34/1930, 5/45/1932, 1/51/1934, 4/54/1934, 6/66/1936, 5/71/1937; Księga rejestracji, l.p. 970, BUW, Akc. 2759; Łoza, s. 482; PSB XX, s. 638—643).

Michejda Tadeusz — przyj. 25 stycznia 1936 „Staszic”, Katowice

(AMSW, KGPP, 130, k. 32; Łoza, s. 484; PSB XX, s. 675—676).

Miedziński Bogusław — („Zaleski Bogusław”?) uśp. 1926 „Łukasiński”

(SWPB 1972, nr 2, s. 8; Fiderkiewicz; Ziabicki IV/50; Kom. 11/1926; Łoza, s. 484; PSB XX, s. 743—749).

[Miller Romuald?] — „Jasiński Jakub”, 403, 1933—34 W. Pięczętarcz; 1937 przew. „Łukasziński”

(Kom. 1/46/1933, 1/51/1934, 4/70/1937; AAN, zesp. 88/II, k. 15; PSB XXI, s. 227—230).

Mirski-Swiatopołk [Swiatopełk] Mikołaj — („Bogdański Stanisław”, 133?, 1935 II W. Namiestnik); „Kopernik”; czł. RNP

(Wolski II; Kom. 4/54/1934), inż.

Młodkowski Tadeusz — „Tomasz Zan”

(Okulicz; PSB XXI, s. 411—412).

Młot-Fijałkowski Czesław zob. Fijałkowski-Młot Czesław

Modrzewski Franciszek (Gliwic), technik

Molicki Marian — przyj. 25 stycznia 1936 „Staszic”, Sosnowiec (AMSW, KGPP, 130, k. 61), dr med.

Nagrodzki Zygmunt

(Taraszkiewicz; PSB XXII, s. 452—455).

Narutowicz Gabriel

(M. Dąbrowska, *Dzienniki*, s. 288; Taraszkiewicz; PSB XXII, s. 574—578).

Okulicz Kazimierz — „Cedro Kazimierz”, „Tomasz Zan”

(SWPB 1971, nr 1, 5; Okulicz; Taraszkiewicz; Łoza, s. 533—534).

Okuń Edward Franciszek Mateusz — przyj. we Włoszech

(Wolski I; Księga rejestracji, lp. 1263. BUW, Akc. 2759; pismo do WW Hiszpanii, BUW, Akc. 2864; pismo do J. H. Cowlesa, 27 maja 1932, BUW, Akc. 2865b; Łoza, s. 534; PSB XXIII, s. 714—717).

Osterwa Juliusz (właśc. Maluszek Julian Andrzej) — uśp.

(Wolski I; T. Święcicki, op. cit., s. 173; Łoza, s. 542—543; PSB XXIV, s. 466—471).

Oszast Aleksander Zbigniew — „Przesąd Zwyciężony”

(Langrod I; PSB XXIV, s. 602—603).

Paschalski Franciszek

(Z. Święcicki, op. cit., s. 173; list M. Jankowskiego do T. Walknowskiego, Penrhos 25 sierpnia 1951 (zbiory autora); PSB XXV, s. 241—243).

Paślawski Stefan Wiktor Paweł

(W. Bocheński, Relacja, Warszawa 29 IX 1992; Łoza, s. 555; PSB XXV, s. 251—252).

Patek Stanisław — 3° — 1 kwietnia 1910 „Les Rénovateurs” (Paryż, Wielki Wschód Francji).

(Wolski I; J. Osmołowski, Wspomnienia z lat 1914—1921, BN, Akc. 6797c, k. 22;

Archives du Grand Orient de France (Paris), doss. „Les Rénovateurs” (Paris) 1907—1910, niedat. spis członków; BNat., Rés. FM² 146, doss. Pologne. Varsovie. L.: Émancipation; Łoza, s. 557; PSB XXV, s. 321—324).

Pawłowicz Kazimierz

(J. Osmołowski, op. cit., k. 22), architekt.

Pieracki Bronisław — uśp. 23 marca 1928

(List M. Dąbrowskiej do N. i E. Samotyhów, 2 września 1962, BN, Akc. 9573; Kom. 3/53/1934; PSB XXVI, s. 132—134).

Piłsudski Jan — „Tomasz Zan”

(Taraszkiewicz; Łoza, s. 573—574; PSB XXVI, s. 310—311).

Piwovar Adam Marcełi — „Krzemień Jan”, 254, 1924 założyciel i dozorca „Staszic”; 1935—36 mówca „Staszic” Dąbrowa Górnicza

(AMSW, KGPP, 130, k. 30; Łoza, s. 576—577; PSB XXVI, s. 618—620).

Polakiewicz Karol

(Fiderkiewicz; Łoza, s. 583; PSB XXVII, s. 273—275).

- Ponikowski Marian — „Dęboróg Gustaw”, 216, 33° — ... 1929, 1926—1930 I W. Namiestnik; 1933—1935, 1937 cz. Komisji Kontroli i Komisji Rytów; 1938 W. Mistrz; 1929—1938 W. Skarbnik RN
(„Bulletin” (AMI) 1929, nr 28, s. 28; Kom. 11/1926, 5/17/1927, 7/1927, 7/28/1928, 5/45/1932, 1/51/1934, 1/55/1936, 6/66/1936, 5/71/1937; pismo do WW Rumunii, 3 lutego 1930. BUW, Akc. 2864; pismo do J. H. Cowlesa, 12 maja 1932, BUW, Akc. 2865b; PSB XXVII, s. 493—494).
- Popowicz Bolesław Kornel — „Tomasz Zan”
(Okulicz; PSB XXVII, s. 621—622).
- Pragier Adam — przyj. 6 września 1932 „Goethe” (Paryż, WL Francji), 2° — 1 grudnia 1933; 3° — 20 czerwca 1935 tamże
(Metryka łoży „Kopernik” (Paryż); A. Pragier, *Kto był masonem?* „Wiadomości” (Londyn) 1973, nr 24, s. 6; PSB XXVIII, s. 342—346).
- Prystor Aleksander Błażej
(Taraszkiewicz; Łoza, s. 596; PSB XXVIII, s. 630—635).
- Radziwiłowicz Rafał — „Lubicz R(afał?)”; zgłoszony do inicjacji 2 listopada 1909 „Les Rénovateurs” (Paryż, Wielki Wschód Francji); 3° — 8 stycznia 1910 tamże; 1920 przew. „Kopernik”; 1920—22 W. Mistrz; ... 1921 — 30°; 1922 — 29 (?) W. Mówca RNP
(E. Lennhoff, O. Posner, op. cit., szp. 1220; Kipa, s. 205; Osmołowski, op. cit., k. 22; Ziabicki IV/48; Archives du Grand Orient de France (Paris), doss. „Les Rénovateurs” (Paris) 1907—1910, avis z listopada 1909; BNat., Rés. FM² 146, doss. „Pologne. Varsovie. L.: Émancipation”; pismo do W. Hardinga, 1921. BUW, Akc. 2862; pisma do J. H. Cowlesa, 12 listopada 1922 i 11 sierpnia 1933. BUW, Akc. 2865b; PSB XXX, s. 414—420).
- Redlich Włodzimierz — „Ostrogski Karol”, 213, 1929 W. Jałmużnik; 1933—1934 czł. Komisji Konstytucyjnej
(„Bulletin” (AMI) 1929, nr 28, s. 29; Kom. 7/28/1928, 1/46/1932, 1/51/1934; Łoza, s. 616; PSB XXX, s. 719—720).
- Rogalski Tadeusz — przyj. 1936 „Przesąd Zwyciężony”
(Langrod I; list łoży „Kopernik” (Paryż), 25 września 1971 (zbiory autora); Łoza, s. 622; PSB XXXI, s. 417—420).
- Rogowicz Jan Antoni — „Kopernik”
(Wolski I; PSB XXXI, s. 437—438).
- Rogoziński Jerzy
(S. Krzywoszewski, *Długie życie* t. I, Warszawa 1947, s. 374; Ziabicki IV/49), dr med.
- Roliński Józef — „Światłowski St[anisław]”
(SWPB 1976, nr 4, s. 8; Gliwic; PSB XXXI, s. 360—361).
- Roman Antoni
(Gliwic; Łoza, s. 624; PSB XXXI, s. 576—578).
- Rudnicki Kazimierz
(Fiderkiewicz; PSB XXXII, s. 636—637).
- Rudzki Przemysław — „Waż Sławomir”, 306, 1926 I W. Ekspert; 1927—1929, 1933 II W. Namiestnik; 1934 I W. Namiestnik; 1935 czł. W. Trybunału; 1929—1938 W. Mistrz Obrzędu RNP
(„Bulletin” (AMI) 1929, nr 28, s. 28; Wolski I; Kom. 8/1926, 11/1926, 5/17/1927, 7/1927, 7/28/1928, 5/45/1932, 5/50/1933, 4/54/1934; pismo do J. H. Cowlesa, 12 maja 1932, BUW, Akc. 2865b), dr med.
- Rudzki Stefan Piotr
(Fiderkiewicz; Węglewski; Wolski I; Łoza, s. 637—638).
- Rydz-Smigły Edward
(M. Dąbrowska, *Dzienniki 1933—1945*, s. 287; Łoza, s. 738; WEP t. 10, s. 226).

Sadkowski Stanisław — „Tomasz Zan”

(Tradycja rodzinna), adwokat.

Saks Stanisław — „Kopernik”

(Wolski I; WEP t. 10, s. 301).

Samotyha Erazm — „Leliwa Marian”, 325, 1930 Zast. W. Sekr. do spraw międzyn.; 1933—1935 W. Bibliotekarz i W. Archiwista; 1936—1938 W. Bibliotekarz (Węglewski; Kom. 2/32/1930, 1/46/1933, 1/51/1934, 4/54/1934, 6/66/1936, 5/71/1937; listy M. Dąbrowskiej do — N. i E. Samotyhów, 2 września 1962, do N. Samotyhowej, 1 sierpnia 1964, BN, Akc. 9573; nekrolog „Życie Warszawy” nr 133 z 5 czerwca 1963, s. 7).

Schwartzburg-Günther Władysław — przyj. ... lipiec 1920

(W. Schwartzbur-Günther, list (przedr. w: L. Chajm, op. cit., s. 139); *Who's who*, s. 877; Łoza, s. 241).

Serejski Marian Henryk

(SWPB 1976, nr 4, s. 87; informacja wdowy; Gliwic; WEP t. 10, s. 462).

Serini Karol — „Wolność Przywrócona”

(Kipa, s. 206; informacja córki — M. Bulskiej), ksiądz-pastor, prof. UW.

Siedlecki Stanisław — „Przedpeński Eustachy”, 160, 1927—1938 Poręczyciel Przyjaźni WL Bułgarii; 1933—1935 czł. W. Trybunału

(Kom. 3/15/1927, 5/45/1932, 1/51/1934, 4/54/1934; Łoza, s. 662).

Sierakowski Zygmunt — „Kopernik”

(Wolski I), sekr. ZG ZZ Prac. Spółdzielczych RP, nac. Wydziału ZUS.

Siwik Bronisław — „Wolność Przywrócona”

(Kom. 1/46/1933), działacz PPS.

Skąpski Franciszek

(Wolski III; księga rejestracji, l.p. 1198, BUW, Akc. 2759; *Katolicki Uniwersytet Lubelski we wspomnieniach pierwszych studentów*, Lublin 1978, indeks).

Skąpski Marian

(Gliwic), inż. budowlany.

Składkowski Felicjan Sławoj

(A. Pragier, *Kto był masonem?*; Łoza, s. 670—671; WEP t. 10, s. 555).

Skokowski Zbigniew — „Topolski Andrzej”, 292, 1926—1928 i 1932 Zast. W. Sekr. do spraw międzyn.; 1933—1935 I W. Dozorca; 1937 II W. Ekspert; 1938 W. Sekr. do spraw zewnętrznych; 1932—1938 W. Sekr. RNP

(Kipa, s. 206; Taraszkiewicz; Kom. 9/1926, 7/1927, 1/22/1928, 5/45/1932, 5/50/1933, 4/54/1934, 6/66/1936, 4/70/1937, 5/71/1937; pismo WLN, 3 lipca 1925, BUW, Akc. 2864; pismo do J. H. Cowlesa, 12 maja 1932, BUW, Akc. 2865b), urzędnik Min. Pracy i Opieki Społecznej.

Skwarczyński Adam — uśp.

(Kipa 207; Kom. 3/53/1934; WEP t. 10, s. 582).

Skwarczyński Stanisław — „Tomasz Zan”, uśp.

(Wolski I; Łoza, s. 674; WEP t. 10, s. 582).

Sławek Walery — uśp.

(Wolski IV; Papiery S. Stempowskiego, BUW, sygn. 1532, poz. 11; J. Moraczewski, *Wspomnienia cz. III, t. IV, k. 26, AAN, Oddz. VI, sygn. 71/III-2*; Łoza, s. 674; WEP t. 10, s. 585).

Sławoj-Składkowski Felicjan zob. Składkowski Felicjan Sławoj

Smulikowski Julian

(Kom. 1/51/1934; WEP t. 10, s. 621).

Sokal Franciszek — „Józef”, ... 1922 wtajemniczony wyższych stopni

(Kom. 2/42/1932; pismo J. H. Cowlesa, 4 stycznia 1923, BUW, Akc. 2865b; WEP t. 10, s. 651).

- Stabile Giuseppe — ... 1922 czł. RNP poza granicami kraju
(Pismo RNP do J. H. Cowlesa, 12 listopada 1922, BUW, Akc. 2865b), oficer włoski.
Stachewicz Wacław — „Tomasz Zan”
(Okulicz; Łoza, s. 689; WEP t. 10, s. 742).
- Staniewicz Witold Cezary — „Tomasz Zan”
(Okulicz; Taraszkiewicz; tradycja rodzinna; Łoza, s. 690; WEP t. 10, s. 756).
- Staniszewski Stanisław — „Bohdan”, ... 1922—1925 W. Skarbnik RNP
(Pisma do J. H. Cowlesa, 12 listopada 1922 i sierpień 1929, BUW, Akc. 2865b), działacz polityczny i społeczny.
- Starkiewicz Szymon — „Górka Szymon”, „Staszic”, Busko Zdrój
(AMSW, KGPP, 130, k. 30—31), dr med., kier. sanatorium „Górka”.
- Stempowski Jerzy — „Kopernik”; 1928—1938 Poręczyciel Przyjaźni WW Turcji
(Wolski I; pismo do WW Turcji, 11 lipca 1928, BUW, Akc. 2864; WEP t. 10, s. 828).
- Stempowski Stanisław — „Zaorski Paweł”, 112; przyj. 1921 „Kopernik”; 1922—1923 przew. „Jednanie”; 1923 W. Sekr.; 1926—1928 W. Mistrz; 1934—1935 czł. Komisji Rytów i W. Trybunału; 1922—1929 W. Kanclerz — Sekr. Generalny RNP; 1929—1938 W. Komandor RNP; wystąpił 19 marca 1938
(*A. de la Maçonnerie Universelle* 1923, Berne, s. 423; ditto 1932, s. 505; *A. de la Grande Loge de France* 1927, Paris, s. 190; „The New Age Magazine” 1930, nr 6, s. 315; Kipa, s. 205; Taraszkiewicz; Ziabicki IV/49; Cyrkularz N 1/1923. BUW, Akc. 2861; Kom. 2/1926, 11/1926, 7/1927, 1/51/1934, 4/54/1934, 1/55/1935, pismo do J. H. Cowlesa, 12 listopada 1922, BUW, Akc. 2865b; Papiery S. Stempowskiego, BUW, sygn. 1532, poz. 10—11; AAN, zesp. 88/II, k. 15; *Encyklopedia Współczesna* t. II, Warszawa 1958, s. 133—134; WEP t. 10, s. 828).
- Sterling Seweryn — Łódź
(Kom. 5/45/1932) dr med.
- Stpiczyński Wojciech
(Taraszkiewicz; Łoza, s. 701—702; WEP t. 11, s. 35).
- Strasburger Henryk Leon
(Gliwic; Łoza, s. 702).
- Strug Andrzej (właśc. Galecki Tadeusz) — „Borszowski” 1920—1929 W. Komandor RNP; 1923 W. Mistrz
(*A. de la Maçonnerie Universelle* 1923, Berne, s. 290, 423; *A. de la Grande Loge de France* 1924, Paris 1924, s. 165; ditto 1925, s. 171; E. Lennhoff, O. Posner, op. cit., szp. 1524—1525; Kipa, s. 207; Taraszkiewicz; Ziabicki IV/49; pismo do J. H. Cowlesa, 12 listopada 1922, BUW, Akc. 2865b; pismo J. H. Cowlesa, 10 kwietnia 1930, tamże; Łoza, s. 191—192; WEP t. 11, s. 56).
- Strzelecki-Kruk Tadeusz — 272, uśp., skreślony listopad 1926, „Machnicki”
(Kom. 11/1926), oficer.
- Szpond Szymon
(SWPB 1971, nr 1, s. 6; list łoży „Kopernik” (Paryż), 25 września 1971 (zbiory autora)), dziennikarz.
- Sztejnbock (Steinbock) Karol — „Mietkowski Antoni”, 73, 1926 W. Skarbnik: 1928 I W. Dozorca; 1933—1935 czł. Komisji Rytów; 1929—1932 W. Sekr. RNP
(*A. de la Maçonnerie Universelle* 1930, Berne, s. 472; ditto 1932, s. 505; „The New Age Magazine” 1930, nr 6, 315; M. Dąbrowska, *Dzienniki* s. 287; Wolski I, II; Kom. 5/1926, 7/1927, 1/46/1933, 1/51/1934, 1/55/1935; pismo do J. H. Cowlesa, 12 maja 1932, BUW, Akc. 2865b), przedsiębiorca.
- Szukiewicz Wojciech
(List H. Gliwica do Tadeusza, 15 maja 1924, BUW, Akc. 2865b; Łoza, s. 726).

Sliwiński Artur

(Wolski IV; Łoza, s. 737; WEP t. 11, s. 311).

Smiarowski Eugeniusz

(Fiderkiewicz; Węglewski; Kom. 5/45/1932; WEP t. 11, s. 315).

Smigły-Rydz Edward zob. Rydz-Smigły Edward

Światopołk (Światopełk) — Mirski Mikołaj zob. Mirski-Światopołk (Światopełk) Mikołaj

Świechowski Marian — „Tomasz Zan”

(Taraszkiewicz; Wolski III; Kom. 3/53/1934), publicysta.

Taraszkiewicz Bronisław — „Prawda”, nast. „Tomasz Zan”

(Okulicz; Taraszkiewicz; Wolski III; WEP t. 11, s. 392).

Tarnowski Adam

(SWPB 1977, nr 5, s. 19; Taraszkiewicz; Łoza, s. 746).

Thugutt Stanisław August — „Turski Michał”, 148, 30° — ... 1925; 1927 założyciel i przew. „Prawo Ludu”; 1928 II W. Strażnik; 1929 W. Mistrz Ceremonii; 1933—1935 W. Ekspert Straszny

(Fiderkiewicz; Kom. 4/16/1927, 7/1927, 7/28/1928, 1/46/1933, 1/51/1934, 4/54/1934; pismo do WL Francji, 29 maja 1928, BUW, Akc. 2863; list B Miedzińskiego do T. Święcickiego, 16 stycznia 1964 (zbiory autora); Łoza, s. 750—751; WEP t. 11, s. 520—521).

Tokarzewski-Karaszewicz Michał Tadeusz — „Tomasz Zan”

(Taraszkiewicz; WEP t. 11, s. 558).

Tomassi Lubomir-Lubosław — „Rudnicki Tomasz”, 174, 1928—1929 W. Ekspert Straszny; 1932—1934 W. Sekr.

(Kom. 4/1928, 7/28/1928, 1/41/1932, 5/45/1932, 5/50/1933; Sprawozd.; AAN, zesp. 88/II, k. 15).

Tomaszewski Antoni — ... 1930—1931 ... sekr. (?) „Gabriel Narutowicz”

(Księga rejestracji, l.p. 1029, 117, 1125, BUW, Akc. 2759), dr med.

Tomaszewski Tadeusz — przyj. 1915, 2° — 1916, 3° — 1920 „Kopernik”

(Metryka łoży „Kopernik”, Paryż), działacz PPS, prawnik.

Tor Eugeniusz — „Przesąd Zwyciężony”

(Langrod I; Łoza, s. 754).

Tur Leonard

(Księga rejestracji, l.p. 914, BUW, Akc. 2759), urzędnik Min. Reform Rolnych.

Turski Ignacy — „Tomasz Zan”

(Taraszkiewicz; Wolski I), leśniczy-agronom.

Wachlowski Zenon — „Kopernik” i kółko-Lwów

(Langrod III), adiunkt Wydz. Prawa UJK.

Walter Franciszek — „Przesąd Zwyciężony”

(Langrod I; Wolski I; Łoza, s. 775).

Wasowski Józef — „Kopernik” 1938 (przed samorozwiązaniem), uśp.

(Wolski I; Księga rejestracji, l.p. 912, BUW, Akc. 2759).

Wąsowicz-Dunin Wiktor — „Tomasz Zan”

(Okulicz; Taraszkiewicz), oficer WP.

Weinfeld Ignacy

(Gliwic; Łoza, s. 785—786).

Węglewski Stanisław

(Węglewski; nekrolog, „Życie Warszawy” nr 223 z 18 września 1970, s. 6).

Wieniawa-Długoszowski Bolesław Ignacy Florian zob. Długoszowski-Wieniawa Bolesław Ignacy Florian

Więckowski Antoni Stanisław — „Zaliwski” 338, zał. i przew. „Gabriel Narutowicz”

- (Relacja córki — Wandy Więckowskiej-Mitzner, 24 czerwca 1971 (zbiory autora); Kom. 8 1926), dr med., pík.
- Wimbórz Kazimierz — „Perczyński”, 248, „Tomasz Zan” (Taraszkiewicz; Kom. 2/14/1927; nekrolog, „Kurier Wileński” nr 19 z 24 stycznia 1927, s. 2).
- Winiarz Jerzy — przew. „Machnicki” (Kom. 5/1928), art.-malarz.
- Winter Emil — przyj. 25 stycznia 1936 „Staszic”, Będzin (AMSW, KGPP, 130, k. 32, 50, 61), inż. górniczy.
- Wiszniewski Włodzimierz — „Tomasz Zan” (Taraszkiewicz; Wolski III).
- Witkiewicz Kazimierz — „Przesąd Zwycięzony” (SWPB 1974, nr 3, s. 6; Łoza, s. 806).
- Witkowski Władysław — „Staszic”, Sosnowiec (Relacja zięcia — Adama Słomczyńskiego; „Ginekologia Polska” nr 6, 1956, s. 794—796).
- Wittig Edward Maurycy — „Aviatio”, 1926—1938 Poręczyciel Przyjaźni WL Francji (A. de la Grande Loge de France 1926, Paris 1926, s. 182; Kom. 5/1926; Łoza, s. 807; WEP t. 12, s. 368).
- Wolfke Mieczysław Władysław — „Holender Władysław”, 246, 1928—1929, 1931 Zast. W. Sekr. do spraw zagr.; 1932—1934 W. Mistrz („Bulletin” (AMI) 1929, nr 28, s. 29; Kipa, s. 206; Kom. 5/17/1927, 7/28/1928, 1/41/1932, 5/45/1932; Sprawozd.; pismo WL „Alpina”, 28 grudnia 1937, BUW, Akc. 2864; Łoza, s. 813—814; WEP t. 12, s. 472).
- Wolski Jan — „Karaczewski Zygmunt”, 1935—1938 sekr. „Kopernik” (Wolski I; Księga rejestracji, l.p. 1102, BUW, Akc. 1102), działacz spółdzielczości pracy.
- Wolski Tomasz — „Tomaszewski Michał”, 311, 1926 W. Architekt; 1927 W. Archiwista; ... 1937 ... archiwista „Łukasiński” (Ziabicki IV/53; Kom. 11/1926; 4/70/1937; pismo do WL „Alpina”, 18 grudnia 1926, BUW, Akc. 2864; AAN, zesp. 88/II, k. 15; Łoza-Uzupełnienia, s. 347).
- Woydyno Władysław — [„Mariański Edward”?]; 1925 W. Sekretarz; 1926 Strażnik Pieczęci (Pisma — do WW Belgii, 18 grudnia 1925, do WL Francji, 2 lipca 1926, BUW, Akc. 2864; Łoza, s. 818).
- Wróblewski Tadeusz — „Tomasz Zan” (Taraszkiewicz; Wolski I; nekrolog, „Przegląd Wileński” 1925, nr 12, s. 4—5).
- Wysłouch Izidor Kajetan — „Sławicz Antoni”, 466; przyj. 1932 „Kopernik”; 1935—1937 przew. „Kopernik” (Wolski II; Ziabicki IV/49; Kom. 5/45/1932), urzędnik Min. Pracy i Opieki Społecznej.
- Wyspiański Witold Marian — „Seidel” (Seydel) Antoni”, 344, 1924 zał., 1936 dozorca, 1937 przew., 1938 mówca „Staszic”, Sosnowiec (Langrod I; Kom. 4/70/1937; AMSW, KGPP, 130, k. 30—31; *Śląski słownik biograficzny* t. I, Katowice 1977, s. 272—273).
- Wyszomirski Tadeusz — „Waligóra Tadeusz”, 281, 1933—1934, czł. Komisji Konstytucyjnej (Wolski III), oficer sądow. wojskowego.
- Wyszyński Wacław — „Tomasz Zan” (Taraszkiewicz), sędzia Sądu Okręgowego, Wilno.

Zabicki Modest

(Gliwic), inżynier.

Zachert Marian Henryk Antoni

(Księga rejestracji, l.p. 1311, BUW, Akc. 2759; Łoza, s. 826—827; WEP t. 12, s. 602).

Zagórski Tadeusz — „Jurski Józef”, 277, 1926 II W. Dozorca; 1926—1928 W. Mówca

(Kom. 5/1926, 8/1926, 11/1926, 7/1927, 4/1928, 3/53/1934), dziennikarz.

Zahorski Sergiusz — „Machnicki”(Księga rejestracji, l.p. 918; Łoza, *Uzupełnienia*, s. 355).**Zaleski August — „Kopernik”**

(„Die drei Ringe” 1930, nr 2, s. 39; SWPB 1972, nr 2, s. 8; 1977, nr 5, s. 9; list B. Miedzińskiego do T. Święcickiego, 16 stycznia 1964 (zbiory autora); Łoza, s. 831; WEP t. 12, s. 622).

Zamorski-Kordian Józef

(SWPB 1977, nr 5, s. 12; Łoza, s. 834).

Zarychta Apoloniusz — „Parańczyk”, 424, przyj. 1928 „Machnicki”

(Kom. 2/23/1928; Księga rejestracji, l.p. 913, BUW, Akc. 2759; Łoza, s. 836).

Zasztowt Aleksander — „Tomasz Zan”

(Taraszkiewicz; Łoza, s. 837).

Zawadzki Franciszek

(Wolski III), wykładowca Państwowego Instytutu Nauczycielskiego.

Zbrożyna Stefan

(SWPB 1976, nr 4, s. 8), działacz samorządowy i PPS.

Ziabicki Józef Teofil Dydak — 1920—1932 przew. „Prawda”; 1932—1938 „Kopernik”(Taraszkiewicz; Wolski I; Ziabicki IV/49; Łoza, *Uzupełnienia*, s. 361—362).**Zieliński Gustaw**

(Wolski II), urzędnik Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej.

Zonn Włodzimierz — „Wagner Konstanty”, 462, przyj. 18 XI 1932; 3° — 1936

(SWPB 1976, nr 4, s. 8; Gliwic; Kom. 5/45/1932, 5/65/1936; WEP t. 12, s. 743).

Zubowicz-Eydział Piotr

(Fiderkiewicz), adwokat.

Żochowski Feliks — 41, skreślony 23 marca 1928

(Kom. 3/24/1928).

Zychowicz Władysław — „Przesąd Zwyciężony”

(Langrod I), dyr. Ubezpieczalni Społecznej.

II. ZGŁOSZONE KANDYDATURY

Cieplak Zygmunt — zgłoszony 11 grudnia 1937, „Staszic”(AMSW, KGPP, 130, k. 61; *Śląski słownik biograficzny*, s. 36—37).**Kuczyński Antoni — zgłoszony 11 grudnia 1937, „Staszic”**

(AMSW, KGPP, 130, k. 32), inż. górniczy.

III. CZŁONKOWIE — IMIONA ZAKONNE

„Albrecht Tadeusz” — 392, 1935/36 II dozorca „Staszic”; 1937/38 I dozorca tamże (AMSW, KGPP, 130, k. 30—32).**„Andrzej” — 1923 W. Budowniczy**

(Kom. 28 grudnia 1922).

„Argus Henryk” — 262, uśp. 23 marca 1928, „Kopernik”

(Kom. 3/24/1928).

- „Arnold” — 1923 W. Szpitalnik
(Kom. 29 grudnia 1922).
- „Aviatio” zob. Wittig Edward Maurycy
- „Bar Leon” — 449, zob. Barysz Leon
- „Barbarowski” — przyj. 1927 „Wiernych Przyjaciół”; 1927 skarbnik „Prawo Ludu”
(Kom. 3/15/1927, 4/16/1927).
- „Baryń Marian” — „Staszic”, od 1935 łoża w Warszawie
(AMSW, KGPP, 130, k. 30—32).
- „Bielski Adolf” — 147, zob. Dworzańczyk Zygmunt
- „Biernacki Marian” — 60, uśp. 23 marca 1928, „Prawda”
(Kom. 3/24/1928).
- „Birkhan Kazimierz” — 19, 1935—1937 cz. Komisji Konstytucyjnej
(Kom. 4/54/1934).
- „Bogdański Stanisław” — 133, zob. Mirski-Światopółk (Światopółk) Mikołaj (?)
- „Bohdan” zob. Staniszewski Stanisław
- „Bohun Adam” — „Przesąd Zwyciężony”
(Kom. 4/70/1937).
- „Bonelli Ryszard” — 444, zob. Błędowski Ryszard
- „Borejsza” zob. Chodźko Witold
- „Borowy Antoni” — 168, 1928 II W. Strażnik
(Kom. 7/28/1928).
- „Borszowski” zob. Strug Andrzej
- „Borzęcki Ludwik” — 461, zob. Chorzelski Czesław
- „Bratynia Jerzy” — 495, przyj. 1936 „Kopernik”
(Kom. 6/66/1936).
- „Brodzicz” — 425, przyj. 1928 „Wolność Przywrócona”
(Kom. 2/23/1928).
- „Brzeg Tomasz” — 7, uśp. 23 marca 1928, „Kopernik”
(Wyrok W. Trybunału, 29 czerwca 1926, BUW. Akc. 2869; Kom. 3/24/1928), dyplomata, przez pewien czas w Konstantynopolu
- „Brzozowski Jan” — 318, 1927 W. Pieczętarz; 1929 czł. Komisji Kontroli
(Kom. 11/1926; 7/28/1928).
- „Brzozowski Wilhelm” — 85, zob. Kuhnke Maciej Tadeusz
- „Buczyński Witold” — 47, uśp. 23 marca 1928, „Wolność Przywrócona”
(Kom. 3/24/1928).
- „Bzura Bohdan” — 150, uśp. 23 marca 1928, „Kościuszko”
(Kom. 3/24/1928).
- „Cedro Kazimierz” zob. Okulicz Kazimierz
- „Cegielski”
(Kom. 5/1926).
- „Clandel (Clandel?) Wiesław” — 488, 2° — 1936, „Przesąd Zwyciężony”
(Kom. 5/65/1936).
- „Cyganiowicz Wacław” — 198, uśp. 23 marca 1928, „Wiernych Przyjaciół”
(Kom. 3/24/1928).
- „Czar Bolesław”
(Kom. 4/70/1937).
- „Czerniachowski Dominik” — 352, 1924 założyciel „Staszic”; 1926 przew. tamże
(Kom. 10/1926; AMSW, KGPP, 130, k. 30).
- „Czerski Wład[ysław]” — 288, uśp. 23 marca 1928, „Prawda”
(Kom. 3/24/1928).
- „Daniel Ludomir” — 508, przyj. 1937, „Przesąd Zwyciężony”
(Kom. 1/67/1937).

- „Dęły Zbigniew” — 301, 1924 założyciel, mówca i skarbnik „Staszic” (AMSW, KGPP, 130, k. 30).
- „Dembowski Andrzej” — 464, przyj. 1932 „Machnicki” (Kom. 5/45/1932).
- „Dęboróg Gustaw” — 216, zob. Ponikowski Marian
- „Długolecki Józef” — 302, 1924 założyciel i przew. „Staszic”; 1928 W. Mówca; 1929 W. Sekretarz (Kom. 4/1928, 7/28/1928; AMSW, KGPP, 130, k. 30).
- „Domarad Aleksander” — 483, 2° — 1936, „Wolność Przywrócona” (Kom. 5/65/1936).
- „Duńczyk” zob. Dąbrowski Józef
- „Durski Witold” — 261, zob. Maurin Witold
- „Dziwiot Adam” — 26, ... 1937 ... mistrz ceremonii „Łukasiński” (AAN, zesp. 88/II, k. 15).
- „Edward I” zob. Dąbrowski Marian
- „Embe Antoni” — 1, zob. Bartoszkiewicz Mieczysław
- „Federowicz Marian” — 441, 2° — 1932 „Łukasiński”; ... 1937 ... ekspert tamże (Kom. 1/41/1932; AAN, zesp. 88/II, k. 15).
- „Filipkiewicz Kazimierz” — 157, 1935—1938 czł. Komisji Konstytucyjnej (Kom. 4/54/1934, 4/58/1935, 5/71/1937).
- „Goles Jan” — 307, uśp. 23 marca 1928, „Machnicki” (Kom. 3/24/1928).
- „Górka Szymon” zob. Starkiewicz Szymon
- „Granicki Edward” — 482, ... 1937 — 1° — strażnik „Łukasiński” (AAN, zesp. 88/II, k. 15).
- „Grot Ludwik” — 436, 1936 W. Jalmużnik (Kom. 1/46/1933).
- „Gryf” — 1923 W. Pieczętarz (Kom. 29 grudnia 1922).
- „Gryf Wiktor (Krzysztof)” — 351, przyj. 1927 „Machnicki”; 1933—1938 czł. Komisji Konstytucyjnej (Kom. 2/14/1927; 1/46/1933, 1/51/1934, 4/54/1934, 5/71/1937).
- „Gudysz Jan” — 460, przyj. 1932 „Kopernik”; 1937 Zast. W. Sekr. do spraw wewnętrznych i W. Strażnik Wewnętrzny; 1938 W. Sekr. do spraw wewnętrznych (Kom. 4/44/1932, 6/66/1936, 5/71/1937).
- „Habdank Edward” — 215, uśp. 1927, „Wiernych Przyjaciół” (Kom. 3/15/1927).
- „Hahn Aureli” — 175, 1929, 1933—1938 czł. Komisji Kontroli (Kom. 7/28/1928, 5/45/1932, 1/51/1934, 4/54/1934, 5/71/1937).
- „Haner Eugeniusz” — 406, przyj. 1933, „Machnicki” (Kom. 1/46/1933).
- „Henrykowski Paweł” — 1926 czł. Komisji Prasowo-Wydawniczej (Kom. 11/1926, 4/58/1935).
- „Herburt” — 1923 W. Mówca (Kom. 29 grudnia 1922).
- „Herwic Gabriel” — 124, 1928 W. Ekspert Straszny; 1929 Zast. W. Mówcy; 1935 W. Strażnik Wewnętrzny; 1937 W. Pieczętarz (Kom. 7/1927, 7/28/1928, 4/54/1934, 6/66/1936).
- „Hlebowicz Kazimierz” — 79, uśp. 23 marca 1928, „Prawda” (Kom. 3/24/1928).
- „Holender Władysław” — 246, zob. Wolfke Mieczysław Władysław

- „Jabłoński Leon” — 59, 126 czł. W. Trybunału; uśp. 23 marca 1928, „Prawda” (Kom. 3/24/1928; Wyrok, 29 czerwca 1926, BUW, Akc. 2869) w służbie dyplomat. w Konstantynopolu.
- „Jakliński Ryszard”
(Kom. 4/70/1937), literat bądź krytyk literacki.
- „Janin Olgierd” — 140, 1927—1938 Poręczyciel Przyjaźni WL Chile; 1938 czł. Komisji Kontroli
(Kom. 5/17/1927, 4/70/1937, 5/71/1937).
- „Jasiński Jakub” — 403, zob. Miller Romuald (?)
- „Jasiński Michał” — 343, 1929, 1935—1938 czł. Komisji Konstytucyjnej; 1933—1938 czł. W. Trybunału
(Kom. 7/28/1928, 5/45/1932, 1/51/1934, 4/54/1934, 5/71/1937).
- „Jastrzębiec Miron” — 253, uśp. 23 marca 1928, „Wolność Przywrócona”
(Kom. 3/24/1928).
- „Jeleński Bonifacy” — 120, zob. Ludkiewicz Seweryn
- „Józef” zob. Sokal Franciszek
- „Jur” — 1927 mówca, „Prawo Ludu”
(Kom. 4/16/1927).
- „Jurski Józef” — 277, zob. Zagórski Tadeusz
- „Kalinowski Michał” — 401, 1924 założyciel „Staszic”
(AMSW, KGPP, 130, k. 30).
- „Kamiński Arnold” — 89, 1933—1938 czł. Komisji Kontroli
(Kom. 1/46/1933, 1/51/1934, 4/54/1934, 5/71/1937).
- „Karaczewski Zygmunt” zob. Wolski Jan
- „Kardasz Jan” — 159, zob. Downarowicz Medard
- „Karliński Józef” — 364, 1927—1928 II W. Dozorca; 1929 czł. Komisji Kontroli; 1937—1938 I W. Ekspert
(Kom. 4/1926, 11/1926, 7/1927, 7/28/1928, 6/66/1936, 5/71/1937; AAN, zesp. 88/II, k. 15).
- „Kaszowski Stanisław” — 128, uśp. 23 marca 1928, „Sowiński”
(Kom. 3/24/1928).
- „Kłos Jerzy” — jeden z pseudonimów Józefa Wasowskiego (zob. I) „Kopernik”
(Kom. 2/62/1936).
- „Kochanowski” — 1927, I dozorca „Prawo Ludu”
(Kom. 4/16/1927).
- „Kołącki Kazimierz” — 339, 1937 II W. Dozorca
(Kom. 6/66/1936).
- „Korc Stanisław” 370, uśp. 23 marca 1928, „Wolność Przywrócona”
(Kom. 3/24/1928).
- „Korczak Włodzimierz” — 443, 2° — 1932 „Łukasiński”; 1937 sekr. tamże; 1937—1938 W. Mistrz Obrzędów
(Kom. 1/41/1932, 6/66/1936, 5/71/1937; AAN, zesp. 88/II, k. 15).
- „Korczy Antoni” — 454, 2° — 1933, „Machnicki”
(Kom. 1/46/1933).
- „Kordian Mariusz” — 478, przyj. 29 maja 1934 „Machnicki”
(Kom. 3/53/1934).
- „Kossowski Wit” — 486, 2° — 1936, „Wolność Przywrócona”
(Kom. 5/65/1936).
- „Kotek Maria” — 492, ... 1937 ... 1° „Łukasiński”
(AAN, zesp. 88/II, k. 15).
- „Kotwica Leszek” — 28, 3° — 1937 „Łukasiński”
(AAN, zesp. 88/II, k. 15).

- „Kowalewski” — 1926 czł. Komisji Prasowo-Wydawniczej
(Kom. 11/1926).
- „Kozłowski August” — 1926 II W. Dozorca
(Kom. 5/1926, 4/70/1937).
- „Kozłowski Bolesław” — 459, przyj. 1933, „Machnicki”; 1937—1938 W. Archiwista
(Kom. 1/46/1933, 6/66/1936, 5/71/1937).
- „Kozłowski Jerzy” — 417, 3° — 1935
(Kom. 2/56/1935).
- „Krakowski Jan” — 1927, zał. i II dozorca „Prawo Ludu”
(Kom. 4/16/1927; Księga rejestracji, l.p. 853, BUW, Akc. 2759), 1929 zam. w Lublinie.
- „Krukowski Władysław” — 353, 1924 zał. „Staszic”; 1935—1936 przew. tamże
(AMSW, KGPP, 130, k. 30, 50, 60).
- „Krysik Andrzej” — 32, ... 1937 ... „Łukasiński”
(AAN, zesp. 88/II, k. 15).
- „Krzemień Jan” — 254, zob. Piwowar Adam Marcei
- „Las Jan” — 485, 2° — 1936, „Przesąd Zwycięzony”
(Kom. 5/65/1936).
- „Lasota Paweł” — 304, 1929 II W. Ekspert
(Kom. 7/28/1928).
- „Lelewel Karol” — 416, 3° — 1935
(Kom. 2/56/1935).
- „Leliwa Marian” — 325, zob. Samotyha Erazm
- „Leopolski Antoni” — 329, 1926 W. Ekspert Straszny; 1927 I W. Ekspert; 1928
W. Jąłmużnik i II. W. Ekspert
(Kom. 5/1926, 11/1926, 7/1927, 2/23/1928).
- „Leśmiesz Piotr” — 394, uśp. 23 marca 1928, „Wiernych Przyjaciół”
(Kom. 3/24/1928).
- „Libicki Gabriel” — 224, ... 1937 ... „Łukasiński”
(AAN, zesp. 88/II, k. 15).
- „Lidmanowski Konstanty” — 367, uśp. 1932, „Wolność Przywrócona”
(Kom. 4/44/1932).
- „Ligęza (Ligenza) Stefan” — 1935, I W. Namiestnik; 1937 (Zast.?) W. Koman-
dor RNP
(Kom. 4/54/1934, 4/70/1937).
- „Lim Ignacy”
(Kom. 4/70/1937).
- „Link Lech” — 500, przyj. 1936 „Staszic”
(Kom. 6/66/1936) czyżby Piwowar Lech, syn Adama P.?
- „Lipacki Zbigniew” — przyj. 1933 „Machnicki”
(Kom. 1/46/1933).
- „Lipiński Swen” — 413, przyj. 1927 „Wiernych Przyjaciół”; 1927 założyciel „Prawo
Ludu”
(Kom. 3/15/1927; 4/16/1927).
- „Lubicz Ludwik” — 440, 2° — 1932 „Łukasiński”
(Kom. 1/41/1932; AAN, zesp. 88/II, k. 15).
- „Lubicz R[afał?]” zob. Radziwiłłowicz Rafał
- „Łaniewski Stefan” — 497, zob. Langrod Jerzy Stefan
- „Ławicz Albert” — 51, zob. Michałowicz Mieczysław
- „Łazęga” — „Wolność Przywrócona”
(Kom. 1/22/1928).
- „Łopuszański Antoni” — 465, przyj. 1932 „Machnicki”; 1937—1938 II W. Namiestnik
(Kom. 5/45/1932, 6/66/1936, 5/71/1937).

- „Łukocz Ryszard” — 105, zob. Łuniewski Witold
 „Makary Józef” — 415, zob. Lubczyński Józef Makary
 „Mariacki Karol” — 212, uśp. 23 marca 1928, „Wiernych Przyjaciół”
 (Kom. 3/24/1928).
 „Mariański Edward” zob. Woydyno Władysław
 „Mariański Stefan” — (469?), 1938 W. Strażnik Wewnętrzny
 (Kom. 5/71/1937).
 „Mariewski Henryk” — 1° — ... 1937, skreślony 3 czerwca 1937, „Łukasiński”
 (AAN, zesp. III 88/II, k. 15).
 „Marski”
 (Kom. 12/1926).
 „Marski Jan” — 491, 2° — 1936, „Kopernik”
 (Kom. 6/66/1936).
 „Matada Hipolit” — 474, zob. Gliwic Tadeusz
 „Michalikowski Waclaw” — 442, 2° — 1932 „Łukasiński”; 1937 mówca tamże; 1938
 Zast. W. Mistrza Obrzędów
 (Kom. 1/41/1932, 5/71/1937; AAN, zesp. 88/II, k. 15).
 „Mietkowski Antoni” — 73, zob. Szejnbok (Steinbock) Karol
 „Milewski Zygmunt” — 334, ... 1937 ... skarbnik „Łukasiński”
 (Kom. 66/66/1936; AAN, zesp. 88/II, k. 15).
 „Mintowt Andrzej” — 335, zob. Czyż Władysław
 „Mirski Eugeniusz” — 291, zob. Makowiecki Stanisław
 „Mizuński Stanisław” — 410, przyj. 1927 „Wiernych Przyjaciół”
 (Kom. 2/14/1927).
 „Młot Ryszard” — 496, przyj. 1936 „Przesąd Zwyciężony”
 (Kom. 6/66/1936).
 „Mokronowski Edward” — przyj. 1926, trójkąt prowincjonalny (6 kółko prow.)
 (Kom. 11/1926).
 „Morski Mateusz” — 467 (Bruner Waclaw Karol?), przyj. 1932 „Kopernik”
 (Kom. 5/45/1932).
 „Mścislowski Antoni” — 200, 1937 W. Ekspert Straszny
 (Kom. 6/66/1936, 5/71/1937).
 „Nagiel Olaf” — 267, ... 1937 ... „Łukasiński”
 (ANN, zesp. 88/II, k. 15).
 „Nieznański Jerzy” — 356, 1928 uśp. na własną prośbę; ... 1935 obudzony
 (Kom. 2/23/1928, 1/55/1935).
 „Obest Kazimierz” — 273, uśp. 23 marca 1928, „Wiernych Przyjaciół”
 (Kom. 3/24/1928).
 „Olbromski Teodor” — 236, 1929 czł. Komisji Kontroli
 (Kom. 7/28/1928).
 „Oleski Andrzej” zob. Kamieniecki Witold
 „Olszewski Wiktor” — 1936 skarbnik; 1937 sekr.; 1938 II dozorca „Staszic”
 (AMSW, KGPP, 130, k. 30—32).
 „Orkan Jan” — 265, uśp. 23 marca 1928, „Kościszko”
 (Kom. 3/24/1928).
 „Ostrogski Karol” — 213, zob. Redlich Włodzimierz
 „Parańczyk” 425 — zob. Zarychta Apoloniusz
 „Pelczyński Emil” zob. Kipa Emil
 „Perczyński” — 248, zob. Wimbor Kazimierz
 „Piasecki”
 (Kom. 5/1926).

- „Piorun” — 186, „Łukasiński”, po październiku 1926 bez przydziału, uśp. 1927 (Kom. 3/15/1927).
- „Pobóg Józef”
(Kom. 4/58/1935), muzyk.
- „Podhalak Zbigniew” — 81, uśp. 23 marca 1928, „Machnicki”
(Kom. 3/24/1928).
- „Podkowa Adam” — 397, zob. Chrzczonowicz Leonidas
- „Podlaski Bolesław” — 419, uśp. 1933, „Wiernych Przyjaciół”
(Kom. 1/46/1933).
- „Podlaski Tomasz” — 313, uśp. 23 marca 1928, „Wiernych Przyjaciół”
(Kom. 3/24/1928).
- „Pokorski Mikołaj”
(Kom. 1/67/1937).
- „Polski Feliks” 475, przyj. 29 maja 1934, „Kopernik”; 2° — 1936 tamże
(Kom. 3/53/1934, 6/66/1936).
- „Pomian Andrzej (Kazimierz?)” — 275, 1926—1927, 1933 II W. Ekspert; 1928—1929 I W. Ekspert
(Kom. 8/1926, 11/1926, 7/1927, 7/28/1928, 1/46/1933).
- „Pomorski Grzegorz” — 477, przyj. 29 maja 1934 „Wolność Przywrócona”; 2° — 1936 tamże
(Kom. 3/53/1934, 5/65/1936).
- „Popowski Olgierd” — 61, 1926—1928, 1933—1935 W. Mistrz Ceremonii
(Kom. 8/1926, 11/1926, 7/1927, 1/46/1933, 1/51/1934, 4/54/1934).
- „Porucznik Wacław” — 33, uśp. 23 marca 1928, „Wiernych Przyjaciół”
(Kom. 3/24/1928).
- „Prawdzic Szczęsny” — 476, przyj. 29 maja 1934 „Wolność Przywrócona”; 2° — 1936 tamże
(Kom. 3/53/1934, 5/65/1936; AMSW, KGPP, 130, k. 50).
- „Prosty Adolf” — 178, 1928 W. Budowniczy; 1933—1935 I W. Ekspert; 1934—1935 czł. W. Trybunału
(Kom. 7/1927, 5/45/1932, 5/50/1933, 4/54/1934).
- „Pruski” — 122, „Łukasiński”, po październiku 1926 bez przydziału, uśp. 1927
(Kom. 3/15/1927).
- „Przedpełski Eustachy” — 160, zob. Siedlecki Stanisław
- „Rabsztyński Alojzy” — 463, przyj. 1932 „Wolność Przywrócona”
(Kom. 5/45/1932).
- „Radło Andrzej” — 484, 2° — 1936 „Wolność Przywrócona”
(Kom. 5/65/1936).
- „Radziecki” — 1927 zał. „Prawo Ludu”
(Kom. 4/16/1927).
- „Ratajski” — 203, obudzony 1927 „Machnicki”
(Kom. 3/15/1927).
- „Rawicz Henryk” — 349, uśp. 23 marca 1928, „Wolność Przywrócona”
(Kom. 3/24/1928).
- „Rawicz Stanisław” — 295, 1933 W. Strażnik Wewnętrzny; 1933—1935 czł. W. Trybunału; 1934—1938 czł. Komisji Konstytucyjnej
(Kom. 1/46/1933, 1/51/1934, 4/54/1934, 5/71/1937; AAN, zesp. 88/II, k. 15).
- „Ręczyński Michał” — 54, zob. Latkowski Michał
- „Rogalewicz Adam” — 78, uśp. 23 marca 1928, „Prawda”
(Kom. 3/24/1928).

- „Rogowski Stanisław” — 37, 1927 przew. „Sowiński”; 1929 czł. W. Trybunału; 1933—1934 II W. Dozorca; 1935 W. Pieczętarz; 1938 II W. Ekspert (Kom. 7/28/1928, 5/45/1932, 5.50/1933, 4/54/1934, 5/71/1937; AAN, zesp. 88/II, k. 15).
- „Rola Andrzej” — 404, 1934—1935 W. Jałmużnik; 1937 I dozorca „Łukasiński” (Kom. 1/51/1934, 4/54/1934; AAN, zesp. 88/II, k. 15).
- „Rola Michał” — 1926 czł. Komisji Prasowo-Wydawniczej (Kom. 11/1926).
- „Rudnicki Ryszard” — 446, 1938 W. Strażnik Zewnętrzny (Kom. 5/71/1937).
- „Rudnicki Tomasz” — 174, zob. Tomasi Lubomir-Lubosław
- „Rybicki Józef” — 393, 1924 zał., „Staszic” (AMSW, KGPP, 130, k. 30).
- „Sadowski Mieczysław” — 132, 1938 W. Pieczętarz (Kom. 5/71/1937).
- „Sam Mikołaj” — 489, 2° — 1936 „Przesąd Zwyciężony” (Kom. 5.65/1926).
- „Seidel (Seydel) Antoni” — 344, zob. Wyspiański Witold Marian
- „Sipko Ignacy” — 412, przyj. 1927 „Sowiński” (Kom. /15/1927; AAN, zesp. 88/II, k. 15).
- „Skryty Zygmunt” — 437, 3° — 1933 „Wolność Przywrócona” (Kom. 1/46/1933).
- „Sławicz Antoni” — 466, zob. Wystouch Izidor Kajetan
- „Sokorski Michał” — 118, uśp. 1932, „Wolność Przywrócona” (Kom. 4/44/1932).
- „Sołtan Kazimierz” — 371, uśp. 23 marca 1928, „Wolność Przywrócona” (Kom. 3/24/1928).
- „Sosnowski Jan” — 399, 1933 W. Architekt (Kom. 1/46/1933).
- „Stanisławski Jan” — 16, uśp. 23 marca 1928, bez przydziału (Kom. 3/24/1928).
- „Stasiński Witold” — 499, zob. Dobrowolski Witold
- „Stefan” — 1923 W. Namiestnik (Kom. 29 grudnia 1922).
- „Stefański Konrad” zob. Garlicki Stanisław
- „Stefański Wagner” — 469, 2° — 1936 „Wolność Przywrócona” (Kom. 5/65/1936).
- „Stroński Konrad” — 211, uśp. 23 marca 1928, „Machnicki” (Kom. 3/24/1928).
- „Sułkowski” — 185, „Łukasiński”; po październiku 1926 bez przydziału; uśp. 1927 (Kom. 3/15/1927).
- „Szarota Bogumił” — 65, uśp. 23 marca 1928, „Sowiński” (Kom. 3/24/1928).
- „Szary Edward” — 434, 2° — 1932 „Kopernik” (Kom. 1/41/1932).
- „Szarzyński Leon” — 15, 1927 W. Bibliotekarz; 1929, 1933—1938 cz. Komisji Kontroli (Kom. 11/1926, 7/28/1928, 1/46/1933, 1/51/1934, 4/54/1934, 5/71/1937).
- „Szumowski Walery” — 209, uśp. 23 marca 1928, „Wiernych Przyjaciół” (Kom. 3/24/1928).
- „Słaski Julian” — 66, uśp. 23 marca 1928, „Sowiński” (Kom. 3/24/1928).

- „Swiatłowski St.”, zob. Roliński Józef
„Toldwi” — 1927 zał., „Prawo Ludu”
(Kom. 4/16/1927).
- „Tomaszewski Michał” — 311, zob. Wolski Tomasz
„Topolski Andrzej” — 292, zob. Skokowski Zbigniew
„Trzaska Ferdynand” — 50, zob. Konopacki Mieczysław Ferdynand
„Tumski Stanisław” — przyj. 1926, „Wiernych Przyjaciół”; 1927 zał. i sekr. „Prawo Ludu”
(Kom. 11/1926, 4/16/1927).
- „Turski Michał” — 148, zob. Thugutt Stanisław August
„Twardy Bronisław” — 231, 1929 czł. Komisji Konstytucyjnej
(Kom. 7/28/1928, 4/58/1935, 4/70/1937).
- „Wagner Konstanty” — 462, zob. Zonn Włodzimierz
(Kom. 5/45/1932, 5/65/1936).
- „Waligóra Tadeusz” — 281, zob. Wyszomirski Tadeusz
Kom. 1/46/1933, 1/51/1934).
- „Wandowski Ludwik” — 400, 1924 zał., „Staszic”
(AMSW, KGPP, 130, k. 30).
- „Warecki Józef” — 264, 1933 W. Strażnik Zewnętrzny
(Kom. 5/45/1932).
- „Waż Sławomir” — 306, zob. Rudzki Przemysław
„Wesołowski Jan” — 75, uśp. 23 marca 1928 „Sowiński”
(Kom. 3/24/1928).
- „Wesołowski Jarosław” — 498, zob. Kuroczko Eustachy
„Wiesławski Michał” — 58, 1933 czł. Komisji Kontroli
(Kom. 5/45/1932, 1/51/1933).
- „Wigand Waclaw” — 158, zob. Grzybowski Waclaw
„Wir Mieczysław” — 259, 1927 II W. Strażnik
(Kom. 11/1926).
- „Wiśnicz Zbigniew” — 1977, 1937—1938 Zast. W. Skarbnika; 1937 W. Strażnik Ze-
wnętrzny
(Kom. 6/66/1936, 5/71/1937).
- „Włast” — 409, 1926 założyciel i sekr. „Gabriel Narutowicz”
(Kom. 8/1926).
- „Włyński Józef” — 163, uśp. 23 marca 1928, „Wolność Przywrócona”
(Kom. 3/24/1928).
- „Wojciechowski Dominik” — 29, 1923 I W. Dozorca; 1929 czł. W. Trybunału
(Kom. 29 grudnia 1922, 7/28/1928).
- „Wokulski Witold” — 205, zob. Makowiecki Jerzy (?)
„Wolicki Waclaw” — 226, zob. Chmielewski Władysław
„Wołyński Bogumił” — 310, uśp. 23 marca 1928, „Wiernych Przyjaciół”
„Woronko Waclaw” — 363, zob. Bandrowski-Kaden Juliusz
„Wroński Olgierd” — 422, 1937 II dozorca, „Łukasiński”
(AAN, zesp. 88/II, k. 15).
- „Wyrwa Jan” 52, zob. Mazurkiewicz Jan
„Zabłocki Bolesław” — 326, 1934 W. Strażnik Zewnętrzny
(Kom. 1/51/1934).
- „Zagórski Ludwik” — 354, zob. Berbecki Ludwik
„Zaleski Bogusław” — 94, zob. Miedziński Bogusław
„Zaliwski” — 338, zob. Więckowski Stanisław Antoni
„Zaorski Paweł” — 112, zob. Stempowski Stanisław

„Zawisza Michał” — 395, 1924 założyciel „Staszic”
(AMSW, KGPP, 130, k. 30).

„Zborowski Henryk” — 192, 1927 W. Ekspert Straszny; 1928 II W. Ekspert; marzec 1928 urlop roczny; 1932, 1935 czł. Komisji Kontroli, zmarł jesienią 1935
(Kom. 11/1926, 7/1927, 2/23/1928, 4/1928, 2/42/1932, 4/54/1934, 5/59/1935).

„Zebrowski Stanisław” — 490, 2° — 1936, „Przesąd Zwyciężony”
(Kom. 5/65/1936).

„Zieliński” — 1926 założyciel „Gabriel Narutowicz”
(Kom. 8/1926).

„Ziembiński Ignacy” — 149, zob. Gliwic Hipolit
(Kom. 7/1927, 7/28/1928).

„Ziemski Jan” — 282, 1928—1929 W. Archiwista
(Kom. 7/1927, 7/28/1928).

„Zagiel Jan” 501, przyj. 1936 „Łukasiński”; 1937 jałmużnik tamże
(Kom. 6/66/1936; AAN, zesp. 88/II, k. 15).

„Żuławski Edward” — 156, 1927 W. Budowniczy; 1933—1935 czł. W. Trybunału
(Kom. 11/1926, 5/45/1932, 1/51/1934, 4/54/1934).

Tabela 1

LICZEBNOŚĆ OBEDIENCJI WIELKIEJ ŁOŻY

Data	Członków				Zmarłych	Ogółem	Łoż czynnych		Źródło
	czynnych	uspiomych	urlopowanych	skreślonych			Razem	ogółem	
paźdz. — listopad 1922	259	.	.	—	.	13	11	Aneks II do pisma Rady Najwyższej Polski do J. Cowlesa, 12 XI 1922. BUW, Akc. 2865b	
maj 1923	.	.	.	.	.	14	12	Pismo W Łoży do W Łoży Szwajcarii, 5 V 1923, BUW, Akc. 2864	
1 VII 1925	273	.	.	.	.	13	11	Pismo do AMI, 3 VII 1925. BUW, Akc. 2862; <i>Aperçu sur les origines et l'état présent de la Franc-Maçonnerie Polonaise</i> , „Bulletin” (AMI) n° 17/1926), s. 20	
1 III 1926	316	76	.	—	13	405	11	<i>Aperçu...</i> j.w., (odbitka szczotkowa), adnotacja ołówkiem. BUW, Akc. 2864	
1 XII 1927	314	.	.	2	.	11	8	<i>Pologne</i> , „Bulletin” (AMI) 1928 n° 24, s. 43	
25 III 1928	333	90	2	2	16	441	8	2-gi zał. do Komunikatu 3/24 z 25 III 1928. BUW, Akc. 2861	
1 XII 1928	288	142	3	3	.	11	8	Pismo WL do F.H. Hardwicka w. sekr. WL (Kentucky). BUW, Akc. 2865a; do WL Dystryktu Columbia 2 XI 1929. BUW, Akc. 2865b, podt. 2	
1 XII 1931	290	130	3	3	25	448	8	Księga rachunkowa, k. 17. BUW, Akc. 2867	
1 XI 1932	297	107	3	3	29	457	5	Księga rachunkowa, k. 17. BUW, Akc. 2867	
1 XI 1933	300	105	3	3	39	467	5	Księga rachunkowa, k. 37. BUW, Akc. 2867	
połowa (?) 1936	302	.	.	.	.	9	5	<i>La Fr.: Maçon.: en Belgique</i> , Bruxelles 5936, s. 50	
luty 1937	.	.	.	.	.	9	5	Komunikat 1/67. AAN, zesp. 88/II	

Tabela 2

REJESTR ŁÓŻ PODLEGLYCH WIELKIEJ ŁOŻY

Lp. rejestr Wielkiej Łoży	Nazwa łoży	Miejscowość	Data		
			założenia	uroczystej inauguracji	uśpienia
I	Kopernik	Warszawa	19 III 1920	24 IV 1920	26 X 1938
II	Łukasieński	Warszawa	1920	.	1926, przed 1 XI
III	Machnicki	Warszawa	1920	.	26 X 1938
IV	Kościuszko	Warszawa	1920	.	26 X 1938
V	Wolność Przywrócona	Warszawa	1920	.	26 X 1938
VI	Sowiński-Łukasieński ^a	Warszawa	26 VI 1920	.	26 X 1938
VII	Mickiewicz	Warszawa	1920	.	1927, przed 1 XII
VIII	Prawda	Warszawa	1920	.	1932, przed 1 XI
IX	Jednanie	.	1920	.	przed 1924
X	Henryk Dąbrowski	Warszawa	1921	.	1927, przed 1 XII
XI	Tomasz Zan	Wilno	1921, przed 8 VII	.	26 X 1938
XII	Trzech Braci	Warszawa	1921, po 8 VII a przed X	.	1927, przed 1 XI
XIII	Traugutt	Warszawa	1922, przed 12 XI	.	1927, przed 1 XI
XIV	Norwid	Warszawa	1923, przed 10 IV	.	1927, przed 1 XI
XV	Wiernych Przyjaciół	Warszawa	1923, po 5 V	.	1932, przed 1 XI
XVI	Staszic (Staszyc) ^b	Zagłębie Dąbrowskie	14 III 1924	6 V 1924	26 X 1938
XVII	Gabriel Narutowicz	Łódź	1926, przełom V—VI	6 VI 1926	26 X 1938
XVIII	Prawo Ludu	Warszawa	12 IV 1927	28 IV 1927	1932, przed 1 XI
XIX	Przesąd Zwyciężony	Kraków	31 VIII 1935	25 X 1935	26 X 1938

^a — dekretem wielkiego mistrza z 29 XI 1930 r. przemianowana z „Sowiński” na „Łukasieński” (BUW, Akc. 2869).

^b — w latach 1932-1935 nieczynna

Tabela 3

LICZEBNOŚĆ ŁÓŻ W LATACH 1932—1933

Loża	Miejscowość	Liczba członków		
		1 XI 1932	1 XI 1933	
			ogółem	zalegający ze składkami
Kopernik	Warszawa	44	48	35
Machnicki	Warszawa	56	71	54
Kościuszkó	Warszawa	31	26	27 ^a
Wolność Przywrócona	Warszawa	47	33	28
Sowiński-Lukasiński	Warszawa	21	21	16
Tomasz Zan	Wilno	41	35	29
Staszic	Zagl. Dąbr.	— ^b	12	12
Gabriel Narutowicz	Łódź	8	9	9
Razem		248	255	210
Bez przydziału		49	45	45 ^c
Ogółem członków czynnych		297	300	255 ^c

^a — tak jak w źródle; ^b — loża nieczynna; ^c — w tym 25 członków, którzy nigdy nie płacili

Źródło: BUW, Akc. 2867, Księga rachunkowa, k. 17, 37.

Tabela 4

DOSTOJNICY WIELKIEJ ŁOŻY W LATACH 1926—1933

Data wyborów	27 XII 1925		12 XI 1926		18 XI 1927		16 XI 1928		1930		1931		1932		24 XI 1932	
	1926		1927		1928		1929		1930		1931		1932		1933	
Kadencja	2		3		4		5		6		7		8		9	
1																
Wielki Mistrz	Stanisław Stempowski		Stanisław Stempowski		Stanisław Stempowski		Stanisław Stempowski		J. Mazurkiewicz		J. Mazurkiewicz		M. Wolfke		M. Wolfke	
I Wielki Namieśnik	Marian Ponikowski		Marian Ponikowski		Marian Ponikowski		Marian Ponikowski		M. Ponikowski		M. Ponikowski		M. Michałowicz		M. Michałowicz	
II Wielki Namieśnik	Przemysław Rudzki		Przemysław Rudzki		P. Rudzki		P. Rudzki		P. Rudzki		Mieczysław Michałowicz		P. Rudzki		P. Rudzki	
I Wielki dozorca	Stanisław Garlicki (do kwietnia) Maciej Kuhnke		Mieczysław Konopacki		Karol Szejnbok		Karol Szejnbok		M. Konopacki				Zbigniew Skokowski		Zbigniew Skokowski	
II Wielki dozorca	August Kozłowski		Józef Karliński		Józef Karliński		Józef Karliński		Zygmunt Dworzaniec		Zygmunt Dworzaniec		Stanisław Rogowski		Stanisław Rogowski	
Wielki mówca	Wacław Grzybowski (do lipca) Tadeusz Zagórski		Tadeusz Zagórski		T. Zagórski (do maja) Józef Długolecki		T. Zagórski (do maja) Józef Długolecki		Leonidas Chrzczonowicz		L. Chrzczonowicz		L. Chrzczonowicz		L. Chrzczonowicz	
Wielki sekretarz	Zygmunt Dworzaniec		Zygmunt Dworzaniec		Zygmunt Dworzaniec		Zygmunt Dworzaniec		J. Długolecki		E. Kipa		L. Tomassi		L. Tomassi	
											E. Kipa (do marca) Z. Skokowski					

1	2	3	4	5	6	7	8	9
zastępca do spraw międzynarodowych	Zbigniew Skokowski	Z. Skokowski	Z. Skokowski (do listopada) Mieczysław Wolfke	M. Wolfke	Erazm Samotyha	M. Wolfke	Z. Skokowski	Hipolit Gliwic
Wielki skarbnik	Karol Szejnbok	M. Kuhnke	M. Kuhnke (do września) M. Poni-kowski	Mieczysław Bartoszkiewicz	M. Bartosz-kiewicz	M. Bartosz-kiewicz	M. Bartosz-kiewicz	M. Bartosz-kiewicz
I Wielki ekspert	Przemysław Rudzki	<i>Antoni Leopolski</i>	<i>A. Pomian</i>	<i>A. Pomian</i>	<i>A. Pomian</i>			<i>A. Prosty</i>
II Wielki ekspert	<i>Antoni Pomian</i>	<i>A. Pomian</i>	<i>H. Zborowski (do marca)</i> <i>A. Leopolski</i>	<i>Paul Lasota</i>				<i>A. Pomian</i>
Wielki ekspert straszny	<i>Antoni Leopolski</i>	<i>Henryk Zborowski</i>	<i>Gabriel Herwic (do kwietnia)</i> Lubosław Tomassi	L. Tomassi				S. Thugutt
Wielki mistrz obrzędów	<i>Olgierd Popowski</i>	<i>O. Popowski</i>	<i>O. Popowski</i>	S. Thugutt				<i>O. Popowski</i>
Wielki architekt		<i>Edward Żulawski</i>	<i>Adolf Prosty</i>				S. Makowiecki	<i>Jan Sosnowski</i>
Wielki bibliotekarz	Władysław Czyż	<i>Leon Szaryński</i>	Emil Kipa	Emil Kipa				E. Samotyha
Wielki archiwista		Tomasz Wolski	<i>Jan Ziemiński</i>	<i>Jan Ziemiński</i> nast. S. Makowiecki				E. Samotyha
Wielki pieczętarz	Władysław Woydno	<i>Jan Brzozowski</i>	M. Konopacki	Witold Maurin				Romuald Miller

1	2	3	4	5	6	7	8	9
I Wielki strażnik	Zygmunt Kmita	W. Czyż	W. Czyż	W. Czyż				
II Wielki strażnik		<i>Mieczysław Wir</i>	Stanisław Thugutt	<i>Antoni Borowy</i>				<i>Józef Warecki</i>
Wielki jałmużnik	W. Czyż (od kwietnia)	Medard Downarowicz (do marca) Jan Mazurkiewicz	<i>A. Leopolski</i>	Włodzimierz Redlich				<i>Stanisław Rawicz</i> <i>Ludwik Grot</i>
Ogółem osób	18	21	23	20				19
w tym będący dostojni- kami w ub. roku	.	12	14	12				.
%	.	57,1	60,9	60,0				.

Źródło: Komunikaty nr 5 z 12 IV 1926, 8 z 28 VI 1926, 11 z 19 XI 1926; 3/15 z 31 III 1927, 7 z 22 XI 1927, 2/23 z 23 III 1928, 4/25 z 24 V 1928, 5 z 10 IX 1928, 7/28 z 24 XI 1928, 1/41 z 19 II 1932, 5/45 z 26 XI 1932, 1/46 z 9 II 1933, załącznik do komunikatu z 22 II 1930, BUW, Akc. 2861; *Pologne*, „Bulletin” (AMI) 1929 nr 28, s. 28—29; Pismo W. Łoży do W. Wschodu Francji, 3 VII 1926, BUW, Akc. 2863; pismo W. Łoży do W. Wschodu Rumunii, 3 II 1930, BUW, Akc. 2864; *Annuaire de la Maçonnerie Universelle 1930*, Berne b.r.w., s. 106; *Annuaire... 1932*, Berne b.r.w., s. 112; List do O. Kleina (Wiedeń), BUW, Akc. 2862; Sprawozd. Komisji Stosunków Zagranicznych w Łoży N. Jorku Ib, Akc. 2865a

UWAGA: Kursywą wyróżniono imiona zakonne, których nie zdołano rozszyfrować.

Tabela 5

DOSTOJNICY WIELKIEJ ŁOŻY W LATACH 1934—1938

Data wyborów	26 XI 1933		23 XI 1934		29 XI 1935		26 XI 1936		25 XI 1937	
	1934		1935		1936		1937		1938	
Kadencja	2		3		4		5		6	
Wielki mistrz	Mieczysław Wolfke	Witold Łuniewski	W. Łuniewski	W. Łuniewski	W. Łuniewski	W. Łuniewski	W. Łuniewski	W. Łuniewski	Marian Ponikowski	Marian Ponikowski
I Wielki namiestnik	Przemysław Rudzki	Stefan Ligęza	Stefan Ligęza	Stefan Ligęza	Stefan Ligęza	Stefan Ligęza	Hipolit Gliwic	Hipolit Gliwic	H. Gliwic	H. Gliwic
II Wielki namiestnik	Zygmunt Dworzańczyk	Mikołaj Mirski-Świątopólk	Mikołaj Mirski-Świątopólk	Mikołaj Mirski-Świątopólk	Mikołaj Mirski-Świątopólk	Mikołaj Mirski-Świątopólk	Antoni Łopuszański	Antoni Łopuszański	A. Łopuszański	A. Łopuszański
I Wielki dozorca	Zbigniew Skokowski	Z. Skokowski	Z. Skokowski	Z. Skokowski	Z. Skokowski	Z. Skokowski	Z. Dworzańczyk	Z. Dworzańczyk	Z. Dworzańczyk	Z. Dworzańczyk
II Wielki dozorca	Stanisław Rogowski	Z. Dworzańczyk	Z. Dworzańczyk	Z. Dworzańczyk	Z. Dworzańczyk	Z. Dworzańczyk	Kazimierz Kołacki	Kazimierz Kołacki	Emil Kipa	Emil Kipa
Wielki mówca	Leonidas Chrzczonowicz	L. Chrzczonowicz	L. Chrzczonowicz	L. Chrzczonowicz	L. Chrzczonowicz	L. Chrzczonowicz	L. Chrzczonowicz	L. Chrzczonowicz	L. Chrzczonowicz	L. Chrzczonowicz
zastępca	—	—	—	—	—	—	Czesław Chorzelski	Czesław Chorzelski	—	—
Wielki sekretarz do spraw wewn.	Lubosław Tomassi	J. Lubczyński	J. Lubczyński	J. Lubczyński	J. Lubczyński	J. Lubczyński	J. Lubczyński	J. Lubczyński	J. Gudysz	J. Gudysz
zastępca	—	—	—	—	—	—	Jan Gudysz	Jan Gudysz	B. Koszowski	B. Koszowski
Wielki sekretarz do spraw zagr.	Hipolit Gliwic	H. Gliwic	H. Gliwic	H. Gliwic	H. Gliwic	H. Gliwic	vacat	vacat	Z. Skokowski	Z. Skokowski
zastępca	—	—	—	—	—	—	Tadeusz Gliwic	Tadeusz Gliwic	—	—
Wielki skarbnik	Mieczysław Bartoszkiewicz	M. Bartoszkiewicz	M. Bartoszkiewicz	M. Bartoszkiewicz	M. Bartoszkiewicz	M. Bartoszkiewicz	M. Bartoszkiewicz	M. Bartoszkiewicz	M. Bartoszkiewicz	M. Bartoszkiewicz
zastępca	—	—	—	—	—	—	Zbigniew Wiśnicz	Zbigniew Wiśnicz	Z. Wiśnicz	Z. Wiśnicz
I Wielki ekspert	Adolf Prosty	A. Prosty	A. Prosty	A. Prosty	A. Prosty	A. Prosty	Józef Karliński	Józef Karliński	J. Karliński	J. Karliński

1	2	3	4	5	6
II Wielki ekspert	Jerzy Makowiecki	J. Makowiecki	.	Z. Skokowski	S. Rogowski
Wielki ekspert straszny	Stanisław Thugutt	S. Thugutt	.	Antoni Mścistawski	A. Mścistawski
Wielki mistrz obrzędów	Olgiard Popowski	O. Popowski	.	Włodzimierz Korczak	W. Korczak
zastępca	—	—	.	T. Gliwic	Wacław Michalikowski
Wielki architekt	Mieczysław Michałowicz	M. Michałowicz	M. Michałowicz	M. Michałowicz	M. Michałowicz
Wielki bibliotekarz	Erazm Samotyha	E. Samotyha	E. Samotyha	E. Samotyha	E. Samotyha
Wielki archiwista	Erazm Samotyha	E. Samotyha	.	Bolesław Kozłowski	B. Kozłowski
Wielki pieczętarz	J. Makowiecki	S. Rogowski	.	A. Herwic	Mieczysław Sadowski
Wielki strażnik wewn.	Józef Lubczyński	Gabriel Herwic	.	Ź. Gudyisz	Stefan Marianiski
Wielki strażnik zewn.	Bolesław Zabłocki	Władysław Czyż	.	Z. Wisnicz	Ryszard Rudnicki
Wielki jałmużnik	Andrzej Rola	A. Rola	.	Cz. Chorzelski	L. Barysz
Ogółem osób	19	19	.	20	22
w tym: będących dostojnikami w ubiegłym roku	13	14	.	.	14
%	68,4	73,4	.	.	63,6

Źródła: Komunikaty nr 5/50 z 26 XI 1933, 4/54 z 27 XI 1934, 2/62 z 8 IV 1936, 6/66 z 14 XII 1936, 5/71 z 16 XII 1937, BUW, Akc. 2261; Komunikat 5/59 z 28 X 1935, AMSW, KG PP, t. 130, k. 52.

Uwaga: Kursywą wyróżniono imiona zakonne, których nie zdolano rozszyfrować.

L. HASS — Members of the Polish Freemasonry in the Second Republic
(The Grand National Lodge) 519

A list of 240 identified members of Polish masonic lodges from the interwar period includes their names and surnames, pseudonyms, information about their masonic posts and the source material basis for identification. It is supplemented by an index of masonic names of the unidentified persons. The sources used are composed of police documents dating from the Second Republic, diaries, masonic material and oral reports. This publication supplements the author's earlier works on the same subject.

REVIEWS